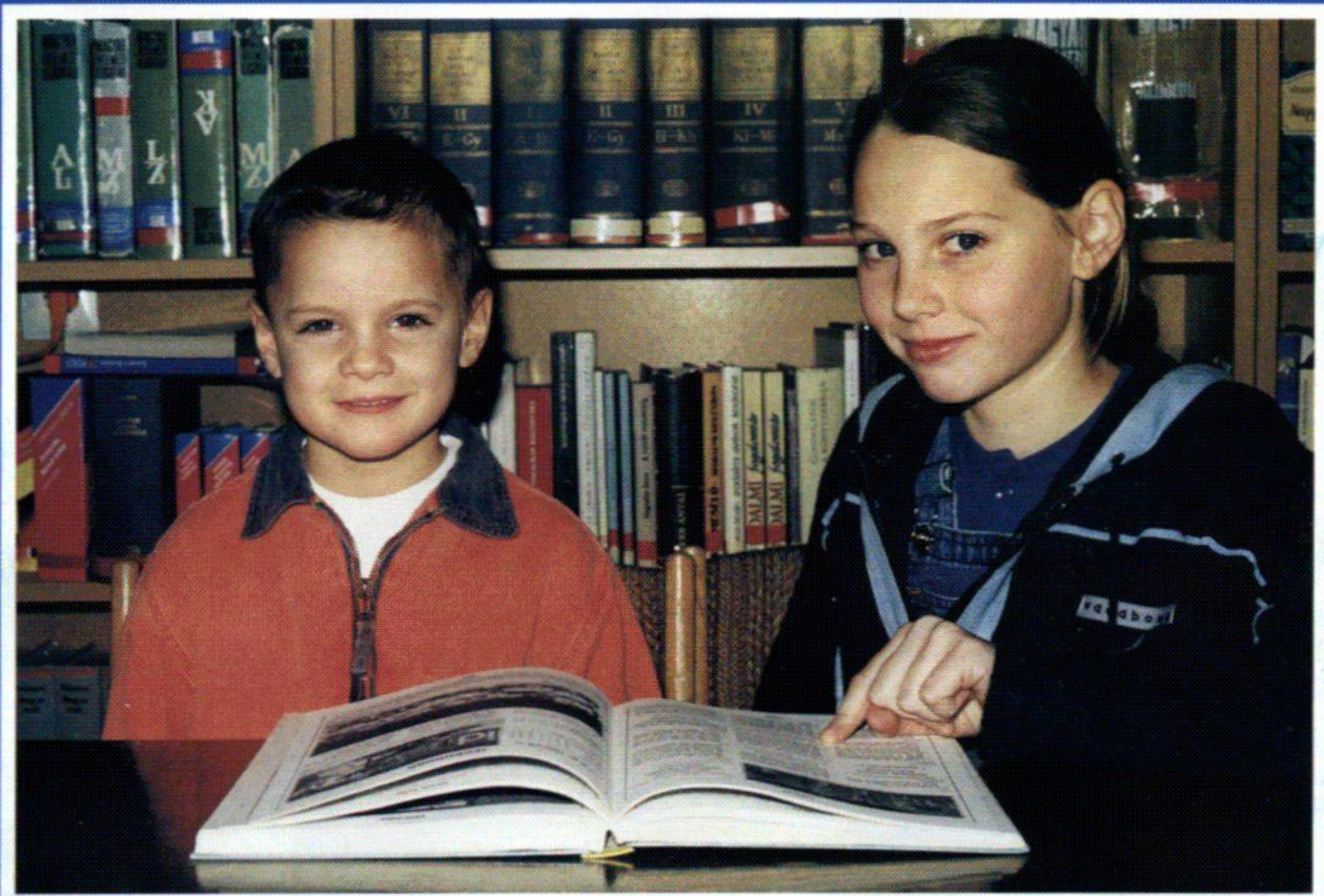

Iskolakönyvtáros

4. évfolyam 2. szám

16.

2000. december

- „Az iskola lelke a könyvtár, a könyvtár lelke a könyvtárostanár”
 - Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárban
 - Iskolai könyvtárak megújuló szerepkörben
- Könyvtári számítógépes adatbázis (katalógus) kialakítására egy lehetőség a sok közül
 - A helyi irodalom tanítása könyvtárhasználattal
- (e)SZ (e)M(e) SZ(em) a zúzáját! Tapasztalatok a szabályzatokról
 - Könyvismertetések

Módszertani és tájékoztató folyóirat

általános és középiskolák számára

TARTALOM

E számunk szerzői:

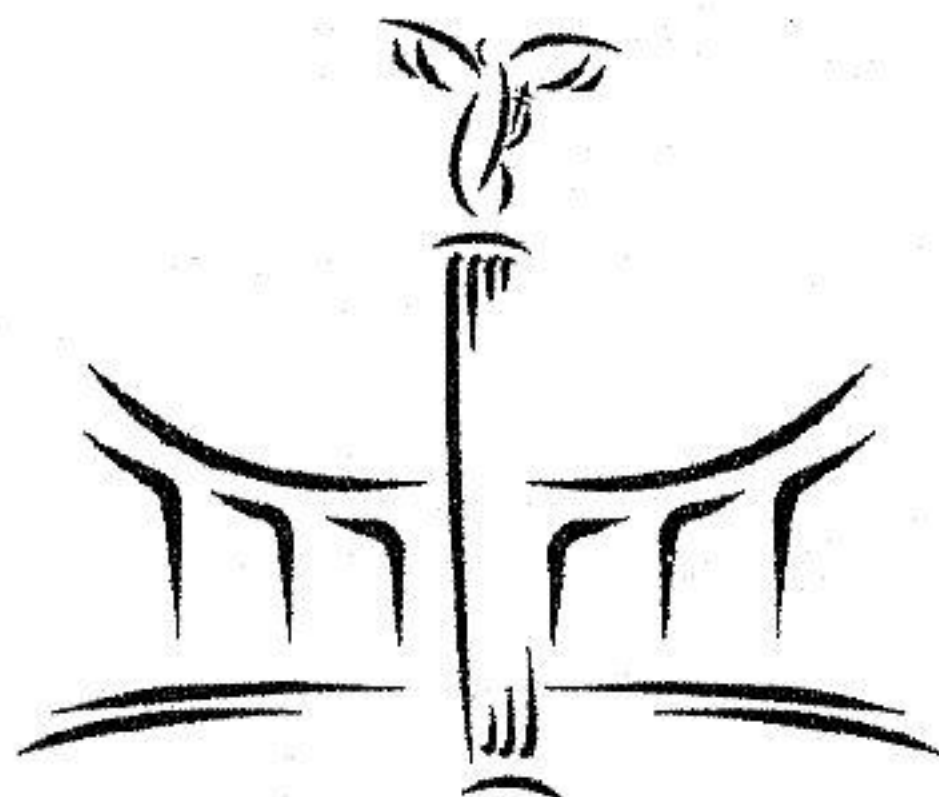
Bajtai Mária könyvtáros/tanár, Bányai Júlia Gimnázium, Kecskemét; Cs. Bányai György tanár, Veszprém; E. Bart Margit iskolakönyvtáros, Veszprém; Emmer Gáborné könyvtárvezető, szakértő, Megyei Pedagógiai Intézet, Veszprém; Gálné Farkas Irén informatika szakos tanár, Általános Iskola, Bakonyszombathely; Horváth Elvira pedagógiai szakíró, Veszprém; Patona Ferencné könyvtárvezető, szakértő, Kossuth Lajos Általános Iskola, Veszprém; Sáráné Lukátsy Sarolta iskolakönyvtáros, könyvtári szakértő, Felsővárosi Általános Iskola, Szeged; dr. Tölgyesi József főszerkesztő, Veszprém; Varga Károlyné iskolai könyvtári munkaközösség-vezető, Tapolca.

Fotók: Tölgyesi József Veszprém és archív felvételek

Címlapkép: Könyvolvasó kisdíjakok

A szerkesztő jegyzete	2
Patona Ferencné: „Az iskola lelke a könyvtár, a könyvtár lelke a könyvtárostánár”	3
Emmer Gáborné: Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárban	9
Varga Károlyné: Iskolai könyvtárak megújuló szerepkörben	12
Gálné Farkas Irén: Könyvtári számítógépes adatbázis (katalógus) kialakítására egy lehetőség a sok közül	15
Bajtai Mária: A helyi irodalom tanítása könyvtárhasználattal	17
Sáráné Lukátsy Sarolta: (e)SZ (e)M(e) SZ(em) a zúzáját! Tapasztalatok a szabályzatokról	20
Könyvismertetések (Cs. Bányai György, E. Bart Margit, Horváth Elvira, Ugrin Gáborné)	16, 22–24

OKTATÁSI MINISZTERIUM

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

Módszertani és tájékoztató folyóirat általános és középiskolák számára

Iskolakönyvtáros

Főszerkesztő: DR. TÖLGYESI JÓZSEF. **Főszerkesztő-helyettes:** EMMER GÁBORNÉ. **A szerkesztőség munkatársai:** E. BART MARGIT, JÁKLI SÁNDOR, DR. TÓTH DEZSŐ. **Tervezőszerkesztő:** BORDÁCSNÉ MÓROCZA

ÉVA. **Médiaasszisztens:** SZENTE VIKTÓRIA. **Szerkesztőségi titkár:** T. MIHÁLYI HAJNALKA. **Szerkesztőség:** 8200 Veszprém, Bartók Béla u. 12. Telefon: 88/421-080, 423-244. Fax: 88/421-080. **Felelős kiadó:** VARGA ISTVÁN igazgató. **Kiadja és terjeszti:** NODUS KIADÓ – 8200 Veszprém, Bartók Béla u. 12. Telefon: 88/425-411; 88/423-244; 88/421-080. **Megrendelhető:** a kiadónál. A lap tanévenként négyszer jelenik meg. Az éves előfizetési díj: 900 Ft. **Nyomdai előkészítés:** SZURMAY LÁSZLÓ, Veszprém. **Nyomdai munkák:** OOK Press, Veszprém. **Felelős vezető:** SZATHMÁRY ATTILA. HU ISSN 1218-0963.

Pedagógus magánkönyvtárak (I.)

Habent sua fata libelli – mondták a régi rómaiak e ma is érvényes igazságot. Mindenki, aki könnyvel vagy könyv közelében él, munkálkodik, megmondhatja annak, bizony, a könyveknek is megvan a maguk sorsa. Még anekdoták is születnek a könyvek „magánéletéről”, no nem a biztos helyre tettem és mégsem találok típusú, közkeletű értelmiségi kistörténetekről, ámbar ezek is részei a könyvekkel történő afférjainknak, hanem többnyire azzal kapcsolatban, amikor kikerülnek látóköreinkből, a lakásunkból, s nagyon-nagyon várnánk vissza ezeket a könyvespolcunkra. Nem úgy, mint ahogyan a legenda szerint az egyik híres színésznő tette, amikor egy társaságban szóba került, hogy mennyire hanyagok a kölcsönkérők, mert elvesztik a könyveket, azt válaszolta, nála bizony nem vesznek el, amiket az évek során kölcsönkért, mind ott van a könyvespolcán.

Valljuk be, a pedagógus családi könyvtárakból időlegesen, néha véglegesen mennyi könyvet vittünk az óráinkra, szakköri foglalkozásokra, tanulmányi versenyekre és más alkalmakkor, s mennyi az, ami valahogyan ott maradt ilyen vagy olyan ok miatt. Természetesen, nem a gondoskodás, a számontartás hiánya, hanem a másokon, diákjainkon vagy éppen a kollégáinkon történő segítség okán, s aztán az idő múlásával egynek-egynek tényleg nyoma veszett. Néha azoknak, amelyeket nagyon is meg akarunk őrizni.

Valaha, a hatvanas évektől kezdődően, tudjuk, akik akkor már tanítottunk, vagy a szüleik pedagógusok voltak, mennyi olyan könyv volt a polcokon, amelyek nemcsak a családtagok szórakoztatását szolgálták és könyvéhségét voltak hivatottak csillapítani, hanem nagyon is tetemes mennyiségű volt az, amely az iskolai munkához kapcsolódott: saját pénzből vásárolt tankönyvek, tanári kézikönyvek (akkor még, egészen a nyolcvanas évek közepéig olcsóságuk miatt igazán nem jelentett gondot a megvásárlásuk), albumok, s olyan sorozatok, amelyeknek megvétele ma már némi megfontolást igényelne, de akkor éveken át vásároltuk az éppen aktuális sikerkiadványokat, az Olcsó könyvtár köteteit, A világirodalom klasszikusai-, a Remekírók-, Mikszáth-, Gárdonyi- és Móricz-, Fekete István-, Molnár Gábor-, Ráth-Végh-, Passuth-, Berkesi- és útikönyvsorozatokat, a Jókai-összest, a Világjárókat, A magyar iroda-

lom története, a Magyarország története, a Korszerű társadalmi ismeretek könyvtára és más nagy könyvfolyamokat, a lexikonokat. (S ne szépítsük, a régebbiekből *Lenin, Sztálin, Rákosi, Kim Ir Szen, Mao Ce Tung* és mások egy-egynéhány könyve éppúgy ott lapult a többi között, mint a nagyon is populáris művek némelyike vagy éppenséggel a Biblia és más vallásos könyvek.)

Nagyon keresettek voltak a Tankönyvkiadó pedagógiai, pszichológiai, módszertani és más témájú kötetei. Még ma is nagyon sokan megbecsülik, őrzik ezeket a könyveket, s nemcsak neveléstörténeti értékük miatt. Továbbképzések, önképzések markáns, hasznosítható szakmai kötetei voltak ezek, amelyek között számos izgalmas, szellemi töltekezést és kíváncsiságot kielégítő darabok is ott sorjáztek. Talán jónéhányan emlékeznek még *Fonay Tibor* Az elszürkülés veszélye, vagy *Medvegy Antal* Elszürkülésem története és a hasonló kirobbanó sikerére, amelyek üdítően hatottak az akkori években. S a folyóiratok. Szinte minden tanítónőnek sajátjaként járt A Tanító, a tanároknak a szaktárgyi folyóiratok, sokunknak a Köznevelés, a Pedagógiai Szemle, a szegediek Módszertani Közleménye, a Pedagógusok Lapja, s mások is, amelyek a szakmai munkát segítették: az Élet és Tudomány, a Búvár, a Földgömb, a Természet Világa, az ÉS, a Jelenkor, a Kóta és sorolhatnám tovább.

Egy új pedagógusnemzedék könyvtárai voltak ezek, a nagy szellemi éhség látványos jelenségei. Szerencsésebbek voltak azok, akik könyvtárat örökölhettek szüleiktől, netán nagyszüleiktől. Találkoztam olyan pedagógusokkal, akik nem kis büszkeséggel vették ki könyvszekrényükből *Lubrich Ágost, Fináczy Ernő, Imre Sándor, Prohászka Lajos, Marcell Mihály, Pestalozzi, Rousseau, Maria Montessori* és mások köteteit, a Néptanítók Lapja vagy éppenséggel a Nemzetnevelés, s számomra némi meglepetéssel a Pedagógiai Szemle és A Cselekvés Iskolája néhány évfolyamát.

A nyolcvanas évek második felében, de különösen a rendszerváltás után alaposan átrendeződött a még használható pedagógiai könyvek listája. Mindenki átélhette a nagy selejtezés időszejét, amikor az egytankönyvűség darabjait, a hozzájuk tartozó kézikönyveket, módszertani útmutatókat, a nevelés- és oktatásmélet, az oktatáspolitikai számos

könyvét kellett nem is annyira hátrább helyezni, hanem helyet adni a leendő újabbaknak, bizony meg kellett válni tőlük. Ám egy felismerés azért gátat szabott a nagyobb költségek, könyvvásárlási kedvnek. Az évről évre gyorsuló ütemben növekvő könyvtárak elgondolkodtatták a pedagógusokat: a nagy könyvvásárlás, meg a gyorsan elavuló ismeretek, kézikönyvek, tankönyvek, programváltások miatt lehet-e, szabad-e a korábbi ütemű, mértékű sajátkönyvtár-építkezést folytatni? Bizony, sokan feladták a korábban önmaguk, a hivatás diktálta tempót, s rábízták magukat az iskolai könyvtár alig-alig kielégítő állományára. Mert ezekben, főképpen a kisebb iskolákban, ahol azért ugyanúgy minden területről kellett volna gyűjteni (szerzeményezni, hogy szakszerű legyen), a nevelés-oktatás tanuló és tanítói, tanári könyveit, bizony, hézagossá vált az állomány. Ezen a helyzeten csak szépíteni tudtak és nem pótolhattak a pedagógus szakkönyvtámogatás, az iskolák könyveszerzési pályázatait, a válogatva megrendelt folyóirat-vásárlást.

Sokakban felmerült – a kiadók nem éppen gazdasági-pénzügyi és szakmai örömeire –, hogy indokolt-e, vagy van-e, lesz-e lehetőség a pedagógiai szakkönyvek saját forrásból és szükségletre történő megvételére. Ma, amikor gyorsan avul és újul meg a szakma gyakorlata és elméleti bázisa (bár kétségtelen, az utóbbi években talán ismét több lett a standard, stabil alapérték), lehet-e megfontoltan úgy válogatni könyvek, hangszalagok, videókazetták, cd-k és számítógépszoftverek között, hogy néhány évünk legyen az amortizációjukhoz? Azaz, elavulásuk mértékéhez munkánk alapján járul-e olyan jövedelem, amelyért megéri a pénzbefektetés a különböző információhordozókba? Vajon megkívánható-e a katedrákra álló pályakezdő kollégáinktól, hogy elődeikhez hasonló mértékben gyűjtsenek (vásároljanak) szakmai könyveket? Aligha. A megoldás minden bizonnyal az iskolai és a házikönyvtár olyan egymást kiegészítő gyűjteménye lehet, amely hosszabb időre szólóan segíti a munkánkat.

Höngyér Ágnes

„Az iskola lelke a könyvtár, a könyvtár lelke a könyvtárostanár”

Tudósítás az országgyűlés oktatási és tudományos bizottságának az iskolakönyvtárak helyzetével foglalkozó tanácskozásáról

PATONA FERENCNÉ

Az előzmények

A Városmajori Gimnázium könyvtárában (Budapest, Városmajor u. 71.) került sor 2000. szeptember 20-án az országgyűlés oktatási és tudományos bizottságának kihelyezett ülésére, ahol a téma az iskolai könyvtárak helyzete és az ebből adódó legfontosabb feladatok megállapítása volt. A téma napirendre tűzése *Ugrin Gáborné* nyugalmazott könyvtárostanár érdeme, aki 1999 őszén mint a Magyar Iskolaszék Egyesület tagja és mint a Bod Péter Társaság elnöke írásban kérte, hogy a Magyar Országgyűlés oktatási és tudományos bizottsága foglalkozzon az iskolai könyvtárak helyzetével. Írásbeli kérését személyesen is megerősítette *Lezsák Sándor* úrral, a bizottság elnökével való beszélgetése során, így egy nyári ülésen 8. napirendi pontként sorra is került volna. Ám az előző témák elhúzódtak, és így már nem jutott idő erre, ezért elnapolták. Ekkor hívta meg az ott jelenlévő *Hock Zsuzsa*, a Városmajori Gimnázium könyvtárostanára és a Könyvtáros Tanárok Egyesületének elnöke a parlamenti bizottságot egy kihelyezett ülésre saját iskolai könyvtárába. Ezt a meghívást a bizottság örömmel elfogadta.

A bemutató óra. A tanácskozáson részt vevők névsora

Szeptember 20-án meglepetés várta a bizottság érkező tagjait: egy könyvtári latinóra érkeztek, ahol bepillantottak a könyvtárpedagógiai műhelymunkába. Az órát *dr. Szebedy Tas* igazgató tartotta *Hock Zsuzsanna* könyvtárostanár asszisztenciájával. A tanácskozás légkörét megalapozó könyvtári óra élménye nagy hatással volt a képviselőkre. A kihelyezett ülésen *Lezsák Sándor* (MDF), a bizottság elnöke elnökölt, jelen voltak többek

között *Gubicza Tibor* (Fidesz) (*dr. Pószán László* helyett), *Kádas Mihály* (Fidesz), *dr. Dán János* (FKgP), *dr. Bazsa György* (MSZP), *Csige József* (MSZP), *Balzó Zoltán* (MIÉP) képviselők, mint a bizottság tagjai, meghívottak voltak: *dr. Szebedy Tas* igazgató (Városmajori Gimnázium), *Balogh Mihály* főigazgató (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum), *Dán Krisztina* (Fővárosi Pedagógiai Intézet), *Garamszegi Mariann* (XIX. Kerületi Pedagógiai Intézet), *Benkő Ilona* (Kiss Árpád Közoktatási Szolgáltató Intézmény), *Ugrin Gáborné* (Bod Péter Társaság), *Oporné Fodor Mária* (Veres Pálné Gimnázium), *Tengeri Lászlóné* (Baktakék), *Téglási Ágnes* osztályvezető (Oktatási Minisztérium), *Rózsa Mária* főtanácsos (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma), *Hock Zsuzsa* (Könyvtáros Tanárok Egyesülete, Városmajori Gimnázium), *Bársony Csaba* fősztályvezető-helyettes (Oktatási Minisztérium) és még néhányan a könyvtárostanári szakma tapasztalt tagjai közül, akik hallgatóságként lehettek jelen az eseményen.

Az ülés megkezdődik: az iskolai könyvtárügyet képviselő szakemberek bemutatják a szakma jelenlegi helyzetét, feltárják a gondokat

Lezsák Sándor elnök úr bevezető szavaiban rámutatott arra, az a tény, hogy a bizottság napirendre tűzte és külön kihelyezett bizottsági ülésen foglalkozik az iskolai könyvtárak helyzetével, jelzi azt a felelősséget is, amivel viseltetnek e terület iránt. „Éppen ebben az időszakban, amikor sokan még azt is megkérdőjelezzik, hogy van-e létjogosultsága az iskolában külön iskolai könyvtárnak vagy iskolai könyvtáros alkalmazásának; akkor, amikor éppen a túlórák ügyében bizony eléggé fölforrt körülöttünk a levegő; éppen akkor, amikor a számítógép, az internet egy új világot is kinyit és új lehetőséget is teremt, talán fokozottabban kell ügyelni meglévő értékeinkre és azokra, amelyek az elmúlt évtizedekben, évszázadokban jól működtek. Ez a terület az

iskolai könyvtár és az a pedagógus, aki ennek a területnek értője, nevelője a szó szoros értelmében, hiszen olyan érzéssel kell rendelkeznie, amely alkalmassá teszi őt arra, hogy képes legyen kapcsolatot teremteni, és e kapcsolatban legyen ott az a lehetőség, hogy a gyermek érdeklődését felkeltse arra, hogy a könyvtár világában megtanuljon otthonosan mozogni." E bevezető után felkérte Balogh Mihály főigazgató urat, hogy egészítse ki az írásban elküldött tájékoztató anyagát, illetve emelje ki a súlyponti kérdéseket. (Előzetesen Balogh Mihály, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének alelnöke, OPKM főigazgató és iskolai könyvtári szakértő Lezsák Sándor elnök úr felkérésére készített egy kétoldalas szakmai anyagot, melyet az ülés előtti héten valamennyi bizottsági tag megkapott.)

Balogh Mihály Dán Krisztinának adta tovább a szót, aki a Fővárosi Pedagógiai Intézet vezető szaktanácsadója, hogy tantervi kérdésekről szóljon. Beszéljen arról, hogy a tantervekben, az iskola pedagógiai programjaiban hogyan jelenik meg a könyvtárhasználat. Dán Krisztina a tőleg megszokott precizitással számolt be arról, hogy a nemrégiben elkészült kerettantervek a könyvtárhasználat tanításának céljait és fejlesztési követelményeit a NAT könyvtárpedagógiai koncepciójával összhangban fogalmazták meg. „Az ismeretág tanításának célja, hogy a könyvtár használatbavételével felkészüljenek a tanulók az információs társadalom kibővülő lehetőségeinek igénybevételére, képesek legyenek az információk elérésére, szelekciójára, feldolgozására, a megszerzett ismereteik alkalmazására. Felsorolt képességeik birtokában ugyanis nemcsak tanulmányi ismeretszerző tevékenységük válhat hatékonyabbá, hanem az iskolából kikerülve is meg tudják szerezni a munkavállaláshoz, az életvitelhez szükséges tudást.” ... „Nagy előrelépésnek tekintjük a kerettantervekben, hogy a tanulási stratégia, a könyvtár alapú ismeretszerző technika a tantárgyak és modulok kerettantervi proramjában konkrét tanulói tevékenységek formájában is megjelennek. A tantárgyi források megismerése, a tematikus gyűjtőmunka, a folyóiratokból, elektronikus hálózatról lehívott adatok és az ismeretek elemzése, a forrásokból nyert infor-

mációk feldolgozása és újraépítése egy kiselőadás vagy egy esszé formájában egészen más tanulási technikákat, felkészültséget igényelnek, mint a hagyományosan megszokott egyirányú ismeretközvetítés, illetőleg a készen kapott ismeretek verbális reprodukciója. Ez a stratégiai váltás, ami követelményszinten fogalmazódott meg, nemcsak a tanulásról alkotott pedagógiai közgondolkodás gyökeres átalakítását jelenti, hanem a könyvtár és a hozzá kapcsolódó tevékenységek szerepének, jelentőségének az átértékelését is szükségessé teszi. Az új tanulási munkafarmákhoz tanulásszervezési formákhoz a tanulási környezetnek is meg kell változnia.

A tanításhoz, a tanuláshoz nélkülözhetetlen források jelenlétére korszerű informatikai eszközökkel is felszerelt, szolgáltatóképes iskolai könyvtárakra van szükség. Ehhez a tantervi koncepcióban az iskolai könyvtár tanulási helyszíneként és tanulási eszközként is működik, és egyúttal a legkorszerűbb tanítási, tanulási módszereket is indukálja. A könyvtár felhasználása a tanításhoz, a tanulási tevékenység megszervezésében igényli a pedagógus biztos könyvtárhasználati tudását és tantárgymódszertani felkészültségét, hogy ezt az eszközrendszert rendeltetésszerűen mozgásba tudja hozni. Nyilvánvaló-

an jelentős feladatokat hárít ez a követelmény a pedagógusképzésre, a pedagógus-továbbképzésre, a pedagógusok önképzésére. A másik oldalról viszont megfelelő és korszerűen felszerelt iskolai könyvtárakra van szükség. ... Felhívnam a figyelmet az elektronikai fejlesztés felgyorsítására, amely a kilencvenes évek közepe táján megkezdődött, azt hiszem, ezt most föl kell erősíteni, és valamilyen módon be kell fejezni. Ezt nemcsak a tantervi követelmények diktálják, hanem az is, hogy az iskolai könyvtár végre a könyvtári információs rendszerbe tudjon illeszkedni, fel tudja használni a rendszer szolgáltatásait, élni tudjon ezzel, részt tudjon venni a dokumentum- és információs cserében.

Legvégül azt szeretném hangsúlyozni, hogy ez nemcsak közoktatási kérdés, hanem nagyon nagy mértékben szociális kérdés is, mert minden tanulóknak és minden nevelőnek egyforma esélyre van szüksége a korszerű könyvtári szolgáltatások igénybe vételéhez.”

Dán Krisztina után Garamszegi Mariann, a XIX. Kerületi Pedagógiai Intézet szaktanácsadója kapott szót, akinek mondanivalója az iskolai könyvtárak minőségbiztosítási rendszerének kialakításáról szólt és szervesen illeszkedett az előző témához. Mint mondotta: „Ennek a tanévnek kiemelt feladata az iskolákban, hogy el kell készíteni a pedagógiai programok korrekcióját, valamint át kell dolgozniuk a helyi tanterveket a kerettantervek alapján. A következő feladatuk az, hogy kidolgozzák a mérésértékelési rendszerüket, ezzel összhangban a minőségbiztosítási rendszert. ... Az iskolai könyvtárak minőségbiztosítási rendszerének kidolgozása igen nehéz feladat, mert nagyon különböző személyi és tárgyi feltételrendszerek mellett működő iskolai könyvtárak vannak országszerte, és nagyon nehéz dolog egy olyan standard mérési, értékelési rendszert kidolgozni, amely a különféle feltételrendszer mellett működő könyvtárakat összehasonlítja, méri és értékeli, és ennek kapcsán meghatározza azt, hogy mi a fejlesztés iránya.” Mint mondotta: az iskolai könyvtárosoknak az iskola minőségbiztosítási rendszerében kiemelt feladatuk van, mert egyrészt az iskolának szerves része a könyvtár, ezért saját te-

rületén is meg kell birkóznia a feladattal, hogy a minőségbiztosításban tükröztesse az iskolai könyvtárat, másrészt ügyesen szelektált szakirodalommal részt vesz az iskola kulcsfolyamatainak kidolgozásában.

Véleménye szerint a minőségbiztosítással kapcsolatban nagyon sok tennivalója lesz a szakmai szervezeteknek, a pedagógiai intézeteknek, és nem utolsósorban nagy szerepe van a fenntartónak, hogy mérje fel, ha nem fejleszti kellőképpen az iskolai könyvtárat személyi, tárgyi feltételben, akkor ezt a kérdést nem lehet megoldani.

Benkő Ilona, a Kiss Árpád Közoktatási Szolgáltató Intézmény részéről azt hangsúlyozta, hogy az informatikát nem szabad szem előtt téveszteni a könyvtáron belül. Mindez azt jelenti, hogy a gazdag kézikönyv-állomány mellett szükség van a könyvtárakban a számítógépekre, nélkülözhetetlenek a cd-romok és az internet használata is. Ehhez azonban valamilyen háttértámogatást javasolt illetve kért, hogy a pozitív kezdeti lépések után ez a folyamat kiteljesedhessen.

Ugrin Gáborné köszönetet mondott Lezsák Sándor elnök úrnak és képviselőtársainak azért a lehetőségért, hogy az iskolai könyvtárak helyzetét áttekintve a fejlesztés lehetőségét és útjait közösen megkereshessük. Felhívta a figyelmet a könyvtárostánár milyenségéről és problémáiról szóló írására, kiemelve, hogy nemcsak képzésükkel, egyáltalán a létükkel gondok vannak. A továbbképzésükkel kapcsolatban javasolta, hogy először mindig az **alapképzést** szerezzék meg, és csak ezután következzenek a különböző kiegészítő ismeretek (pl. informatikai), és még legalább ugyanannyi ideig dolgozzanak eredeti munkahelyükön, mint amennyi ideig tanultak. Sajnos, gyakori ugyanis, hogy a közoktatás pénzén elmennek informatikai és egyéb tanfolyamokra, és még a tanfolyamot be sem fejezték, de már máshol dolgoznak, az iskolának pedig sem pénze, sem szakembere nem marad. A képzés tárgykörénél maradván adta át a szót Oporné Fodor Mária igazgatóhelyettesnek a Veres Pálné Gimnáziumból (aki egyébként szintén munkálkodik a Bod Péter Társaságban is): „A képzés, továbbképzés során óriási gondok vannak” – kezdte mondanivalóját. „Nem-

csak azért, mert a könyvtárosok egy része nyilván könyvtárpedagógiából még nem képzett, hanem azért is, mert a tanító tanárok nem képzettek, nem ismerik a könyvtárhasználati ismereteket. Úgy könyvtárhasználati órát tartani, hogy a tanár mindezt nem ismeri, ehhez vagy nagyon bátornak kell lenni, vagy pedig nagyon félvállról kell venni a dolgokat. **Minden évben megkérdezem az új kollégákat, hogy tanultak-e könyvtárhasználatot az egyetemen, és sorozatban az a válasz, hogy nem tanultak.** Nagyon nehéz így kérni a tanárokat, hogy tartsanak könyvtárhasználati órákat.” Ezután visszaadta a szót Ugrin Gábornénak. „Volt már szó róla, hogy nyilván a könyvtáros szakma mellett a szakmódszertant is el kellene sajátítani. Azonban van egy fontosabb megjegyezni valóm, ami viszont kutatást igényelne. Milyen embernek kellene lennie? ... A belső motiváló erőket meg kellene vizsgálni. Meg kellene nézni annyi minden témát, hogy egy lapon gépelve nem fér el, hogy milyen problémákat kellene fölteni. Ezért azt szeretném kérni a tisztelt bizottságtól és elnök úrtól, hogy egy ilyen problémalistát átadhassunk majd a bizottsági tagoknak. Természetesen vállalja a Bod Péter Társaság, és abból a problémalistából esetleg összeállna az, hogy melyik háttérintézmény miben tudna támogatni minket, könyvtárostánárokat. Abból kiderülne, hogy milyen kiadványokra van szükség, abból kiderülne az is, hogy a szakértőinket bizony csoportosítani kellene, hogy a szakértő vajon mihez ért, ha életében nem tanított, de vajon kellene-e olyan szakértők, akik nem tanítottak, de kitűnően képzett elméleti szakemberek stb.”

Tengeri Lászlóné, Baktakék iskolai könyvtárosa képet adott egy körzeti általános iskola könyvtárának életéből. Úgy látja, hogy az elmaradott körülmények közül érkező tanulók, ha nem járnának az iskolai könyvtárba, akkor talán soha nem jutnának el könyvtárba. Az ő iskolai könyvtáruk korszerű és jól felszerelt, hetente öt alkalommal van egy óra, amikor könyvtárhasználati foglalkozás van, ez tényleg az **olvasás megszerettetését és az órákra való felkészülést szolgálja**, de Borsod-Abaúj-Zemplén megye környező iskoláiban bizony nagyon szomorú helyzetek uralkodnak.

Tengeri Lászlóné hozzászólását követően Lezsák Sándor elnök úr mintegy összefoglalva az eddigieket, elmondta, hogy „A bizottsági ülést bevezető óra jelezte, hogy itt körülöttünk a könyvek nem díszletek, és az eddigi megszólalások, a felkért hozzászólók pedig jelzik azt, hogy az a problémakör, amiről Ugrin Gáborné beszélt, az bizony szépen összeáll itt is hamarosan. Még egy felkért hozzászóló lesz, és ezt követően én lehetőséget adok parlamenti kétpercesre a jelenlévők, a kormányt, a tárcákat képviselők részére. Téglási Ágnes, az Oktatási Minisztérium osztályvezetője itt van közöttünk, Bársony Csaba, az Oktatási Minisztérium főosztályvezető-helyettese és Rózsa Mária, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma főtanácsosa, tehát nekik is lesz lehetőségük természetesen reagálni akár az elhangzottakra, akár későbbi megszólalásra. Most pedig Hock Zsuzsát kérem, aki vendéglátónk is és a Könyvtáros Tanárok Egyesületének az elnöke.”

„A mi iskolánkban nagyon sok könyvtári óra van” – kezdett mondanivalójába Hock Zsuzsa. „Számталanszor keresnek meg bennünket hasonlókkal a kollégák, és az, hogy ez a könyvtár így nézi ki, az azért működik így, mert ez egy csapatmunka. Valahol ott kezdődik, hogy a működési szabályzatunkban is benne van, hogy a könyvtáros az igazgatóval a könyvtár ügyeiről közvetlenül tárgyal. Tehát ez nagyon fontos számunkra. A főigazgató úr arra kért, azzal kezdjem a mondandómat, hogy például a Városmajorban mi a helyzet. Rossz példa vagyunk. Szégyellem magam. Szép a könyvtár, fön-n a polcon a könyvek gazdagsága. Van annyi helyem, amennyi a törvényben előírt, sőt, több is, le tudom ültetni a gyerekeket. De ha egy kicsit odébb megyünk, a magam kerületében is elmondhatom, hogy vannak olyan könyvtárak, amelyek önöket nem tudták volna vendégül látni. Rájuk is kell gondolni, ezért is gondoltam, hogy kezdjük a mai napot egy ilyen órával, mert az iskolában a könyvtár, ahogy egy régi, nagy tapasztalatú könyvtárostánár mondta egyszer, tanműhely. Ez egy tanműhely, itt tanítjuk meg a gyerekeket arra, mint ami a testnevelés órán a kosárlabda, vagy a függeszkedés

vagy a kötélmászás, itt arra tanítjuk meg a gyerekeket, ma éppen az igazgató úrral közösen, hogyan kell stratégiát építeni ahhoz, hogy az információkat meg tudjuk szerezni. Ezt minden iskolásnak, mindenkinek meg kell adni. Ha mi az iskolában el tudjuk végezni a munkánkat, tehát könyvtárostanárként át tudjuk adni ezt a tudásunkat, hogy hogyan kell keresni a könyvek között, illetve hogyan kell keresni a korszerű információhordozók között, mondjuk a számítógépen – ha ezt én át tudom adni a diákjainknak, akkor nem lesz probléma a felsőoktatásban, és nem veszik ki a katalóguscédulát a katalógusszekrényből, hogy ők

ban állnak. Fél nyolckor elindulnak a gyerekek, nemcsak a könyvért jönnek, hanem keresgélni, sokszor csak beszélgetni.

A délelőtti órákban könyvtárhasználati órák vannak, a délutáni órákban kiselőadásokra, versenyekre készülnek, segíték nekik. Közben jön a 60 kolléga, természetesen mindegyik kívánsága a legfontosabb kell legyen, és akkor 4 órakor bezárna a könyvtár, de még két gyerek tanul, hát persze, hogy nem teszem ki őket, és közben még nem voltam könyvtáros, csak pedagógus. És akkor 4 után jön az, hogy könyvtáros leszek, illetve nekem még egy rendkívüli dolgom van, mert mi ketten vagyunk,

ezt a könyvet szeretnék. Ha én meg tudom tanítani a gyerekeket arra, hogyan kell a könyvtárban mozogni és keresni, akkor talán pedagógusként is másképp fognak viselkedni. Azzal, hogy nálunk nagy számban vannak ilyen órák, és a kerettanterv egy olyan nagyszerű lehetőséget ad, hogy számos tantárgyba beépülve könyvtárhasználati órák lesznek, azzal én továbbképezem a kollégáimat. Ez egy burkolt továbbképzés. Tehát van rá mód, megteesszük, amit lehet.

Még arról szerettem volna szólni, hogy mivel telik el egy hetem, és mivel telik el egy napom. Fél nyolckor az ajtó előtt már állnak a gyerekek, mert megszokták, hogy 7.20-kor itt vagyok. Tehát ha kicsit kések, akkor már az ajtó-

és ha nem lenne technikus segítségem, akkor bizony otthon keveset látnának, mert a hagyományos könyvtári munkát csak késő délután tudnám elvégezni. Így telik el egy nap, és így telik el egy hét. És így telnek az évek, és mégis, kedves képviselő urak és kedves hölgyeim, mégis, amikor megkérdezi tőlem egy szülőtárs a szülői értekezleten, hogy mi a foglalkozásom és azt mondom, hogy könyvtárostanárnő vagyok, hát nem csillan föl a szemük. És én bizony nagyon rosszul érzem magam. Úgy-hogy én tulajdonképpen azt szeretném, és azért voltam olyan boldog ma, mert kiállhattam ide, és azt mondhattam, és tudtam, hogy önök elismerik, hogy könyvtárostanárnő vagyok. Köszönöm hogy meghallgattak."

Nyilatkoznak az érintett tárcák képviselői

Rózsa Mária, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma főtanácsosa arra mutott rá, hogy Balogh Mihály milyen nagyon fontos dolgokat írt le az írásos anyagában. Teljesen egyetértett azzal, hogy szükség lenne a tárcaközi bizottság létrehozatalára. Ígéretet tett arra, hogy megteszi ő is ezirányban a megfelelő lépéseket. Ezután a finanszírozási problémákról szólt, hiszen a könyvtárfejlesztési fejkvóta megszüntetésével az iskolai könyvtárak helyzete válságossá vált, hangsúlyozta, hogy mindenképpen szükség lenne egy önálló normatíva beiktatására, ami kifejezetten iskolai könyvtárak állománygyarapítását fejlesztené. Reményt látott arra, hogy a következő évben az olvasás éve meghirdetésével, mivel annak programjában kifejezetten szerepel az iskolai könyvtárak állománygyarapításának fejlesztése, (bár forintháttér megnevezése nélkül) – talán mégis lehet konkretizálni ezt a fejlesztési lehetőséget is.

Bársony Csaba az Oktatási Minisztérium részéről Balogh Mihály írásos anyagában szereplő „két szék közötti” helyzetünkre utalva a következőket mondotta: „Pokorni miniszter úr többször kijelentette, hogy az iskolai könyvtárakat ő egyértelműen az iskola részének tekinti. Ily módon azt gondolom, hogy ez a fajta két pad közötti lét nem áll abból a szempontból, hogy a tárca mindenképpen a sajátjának érzi és a leghatározottabban kiáll az iskolai könyvtárak iskolában tartásáért, azért, hogy ott működjenek és lehetőség szerint minél kevésbé szoruljunk olyan lehetőségekre, amikor a közkönyvtári funkciókat keverni kell az iskolai könyvtári funkciókkal. Ez nem a két minisztérium közötti felségterületi vitát akarja jelezni, pusztán azt, hogy ennek a könyvtárnak olyan speciális funkciói vannak, amelyeket közkönyvtár keretei között nem lehet ellátni vagy csak abban az esetben, ha könyvtárostanárnő képzettségű ember az, aki a könyvtárakban ezt a feladatot ellátja. Természetesen kiemelném én is annak fontosságát, hogy egy tárcaközi bizottságnak kellene lenni, vagy legalábbis mindenképpen formálissá kellene tenni az együttműködést, amely, valljuk be,

most nem teljesen zökkenőmentes a két minisztérium között." Ezután rátért mondanivalójára másik fontos kérdésére: „Azért szeretném hangsúlyozni mindenképpen, hogy nagyon nem lenne jó, ha az iskolai könyvtár ügyét lenyelné az informatikai fejlesztés. Tudom, hogy Benkő Ilona beszélt arról, mennyire fontos, hogy az iskolai könyvtárban legyen informatikai fejlesztés, de azt gondolom, ha ezt a két területet nem tudjuk világosan elválasztani egymástól, el fog tűnni az informatikai fejlesztésekben, és ugyan nem szabad lemaradni, mert az internet ott van az iskolákban, de ha nem tudjuk világosan megfogalmazni, hogy ez miért egészen más, és hogy ezt miért nem tarthatja informatikus, akkor azt gondolom, nagy a veszélye annak, hogy az informatikai fejlesztésekkel is úgy lesz, mint az iskolatelevízióval, hogy bekerült az osztályba, egy ideig használták, futott, futott, aztán utána eltűnt. Ha most a könyvtárba is bekerül az informatika, akkor fut egy darabig a dolog, mert milyen népszerű, és onnantól kezdve el fog halni, mert a könyvtár fejlesztési része nem csak erről szól. Nem értetem félre, tehát tudom, hogy nagyon fontos, csak azt mondom, azért látni kell, hogy két külön területről van szó. A finanszírozásnál pedig az az egyetlen gondom, hogy a PM – bizonyára önök is tisztában vannak vele –, minden külön normatívát kihúz. Tehát akkor van esélye egy minisztériumnak költségvetést elfogadtatni a PM-mel, ha lehetőleg két tételből áll az egész vagy csak egyből és akkor a PM talán jóváhagyja.”

A következő hozzászóló Téglási Ágnes volt az Oktatási Minisztérium részéről, aki a felsőoktatás területéről jött, így vált teljessé az iskolai könyvtár világa Baktakétkől az egyetemi könyvtárig. Ő is üdvözölte a forrásalapú oktatást, úgy véli, hogy ha az iskolában megtanítják a gyereket az információt több oldalról beszerezni, ahol a gyermekek passzív befogadókba aktív részeseivé válnak az információkeresési folyamatnak, akkor nem fog gondot okozni a felsőoktatásban az, hogy netán oktató és diák közösen keressék a különféle információk és netán az egymást ütköztető információk felhasználásával az utat a kreativitás irányába keressék.

A bizottsági tagok „kétperces” hozzászólásai

Ezután a képviselőké, a bizottság tagjaié volt a szó. Balczó Zoltán (MI-ÉP) fölthette a kérdést, hogy vajon a főiskolai, egyetemi képzésben hogyan szerepel a könyvtárpedagógia? Megdöbbsent azon, hogy legalább annak, aki tanár szakon van, kötelező könyvtárhasználat tantárgyból ne kellene valamilyen szinten vizsgát tennie. Ha nem tanárszak, akkor is hasznos, de az a saját kontója, hogy tud tájékozódni. Ő személy szerint műegyetemet végzett, ahol neki könyvtárhasználatot tanulnia kellett. Egyetértését fejezte ki a finanszírozási problémák megoldásával kapcsolatban, és a könyvtárostanár kötelező alkalmazását nélkülözhetetlennek tartotta.

Csige József (MSZP) felhívta a figyelmet arra, hogy a szakmai részleteket ez a fórum nem tudja megoldani. Viszont kezdeményezte, hogy a bizottság elnöke szakértői segítséggel olyan összefoglaló feljegyzésben tájékoztassa a miniszter urat erről a bizottsági ülésről, amelyben az ő közreműködését is kérjük nemcsak az államigazgatás útján, hanem az Országgyűléstől is azokról a kérdésekről, amelyek, úgy látszik, még megoldatlanok, rendezetlenek. Itt a képzés, továbbképzés kérdései éppúgy szóba jöhetnek, mint az állománygyarapítás vagy a költségvetés problémája. Ezeket a kérdéseket az írásbeli anyagok és az elhangzott vélemények alapján összefoglalva talán nem lenne rossz a miniszter úr asztalára elküldeni. Lezsák elnök úr megszavaztatta a javaslatot. Mivel egyhangúan elfogadta mindenki, az összefoglaló jelentés a bizottsági ülésről fog készülni és kézhez fogja kapni a miniszter úr.

Sági József (Fidesz) mindenképpen fontosnak tartja, hogy megtörténjen ez az észrevétel így testületileg is, de azért óva intette a bizottságot, hogy túl sok eredményt még ne várjon első alkalommal. Utalt arra, hogy most folyó a bértárgyalások a Pénzügyminisztérium és az Oktatási Minisztérium között, sok pénz erre nem lesz. „Amire szerintem lehetőség lenne, az igazából a Dán Krisztina által megfogalmazottakban rejlik. Ő azt mondta, hogy ez szociális kérdés is. A tárcaközi bizottságba jó lenne bevonnai még egy mi-

nisztériumot: a Szociális és Családügyi Minisztériumot, és ilyen módon kellőképpen meg lehetne indokolni. Úgy tudom, erre mindig van esély, ha ebbe az irányba haladunk.”

Kádas Mihály (Fidesz) meglepőnek tartotta, hogy valaki korábban azt mondta, hogy van olyan tanár, aki nem tudja használni a könyvtárat. „Hát egyetemre vagy főiskolára járt 5 vagy 4 évig, ha nem tudja használni a könyvtárat, az elég furcsa dolog. Gondolom, ha valaki oda rendszeresen eljárt hallgató korában, akkor talán nehéz elfelejteni. Csak azért mondom ezt el, mert valószínű, aki korábban a hallgatói éveiben tisztességesen tanult, nem tudta kikerülni a könyvtárat és annak használatát. A másik, amit szeretnék javasolni: az Oktatási Minisztériumnak el kellene gondolkozni azon, hogy annyifajta továbbképzésre járnak most a kollégák, akkreditált képzésekre, elő is van írva a továbbképzés, hogy megtette már más esetben is a minisztérium, hogy preferálja a könyvtárosképzést. Ami még a pénzeket illeti, itt korábban volt normatíva, tavaly pedig volt az a 7000 forintos nagykalap, ami a fenntartói szintig még eljutott, de hogy onnan aztán mi lett vele, az egy nagyon nagy kérdés. Ha pedig amúgy lenne pénzünk a könyvtárfejlesztésre, de a PM-nek ilyen kérései vannak, akkor más területekhez hasonlóan esetleg könyvtárfejlesztési alapítványt kell létrehozni, amelyből majd az intézmények pályázhatnak, iskolai létszám szerint lehetne akkor valamiféle pénzt erre fordítani. De ez egy technika a sok közül, ami lehetséges.”

Dr. Bazsa György (MSZP): „Kedves vendéglátó könyvtárosok! Én nagyobb önbizalom kialakítására bíztatnám a szakmát, minden képviselőjét, függetlenül attól, hogy az nem mindig könnyű. A másik. Én elengedhetetlennek látom, hogy a törvény bizonyos módosításával és a minisztérium bizonyos intézkedéseivel a könyvtárosi tevékenység az iskolában, vagy a könyvtár az iskolában lényegesen jobb helyzetbe kerüljön: ez meg is tehető. Én nagyon azon a véleményen vagyok – egykor dékánként bábáskodtam Debrecenben a könyvtárinformatikus szak létrehozásán –, hogy a kettőt nehegy úgy szembeállítsuk, mint most némely esetben elhangzott. Egyszerűen érthetetlen számomra – ha valakinek ez segít, itt van

Ugrin tanárnő ábrája –, sem úgy nem jó, hogy könyvtár az informatikában, sem úgy nem jó, hogy informatika a könyvtárban. Úgy jó, hogy a kettő egymás mellett átfedéssel. Képtelenség elképzelni a XXI. században könyvtárt és könyvtárismeret tanítását, nevelését, pedagógiáját a kettő elválasztásával. Csak együtt lehet! Úgy gondolom, abszolút tévút, ha elgondoljuk, hogy itt a könyvtár, ott meg az informatika. Nem ez a világ van előttünk. Nem veszhet el a könyv, Gutenberg nincs veszélyben, de Neumann János is itt van a XXI. században, s szeretném ezt a magam meggyőződése szerint mondani. Azt gondolom, a minisztérium is tehetne valamit azért, hogy a felsőoktatásban szorgalmazza ennek a képzésnek a szélesebbé, általánosabbá tételét. Nem elég ez a képzés, ez a volumen, ami most folyik, de végül is van már rá számos példa, bizonyos mértékig kapacitás is, de egy-egy szakterületnek alkalmasint bizonyos támogatása és ösztönzése elengedhetetlen. Én a könyvtárügyet most ilyennek vélem.”

Gubicza Tibor (Fidesz): „Balogh Mihály írja: az iskola lelke a könyvtár. Ugyanő azt is állítja, hogy talán az egykori Comenius írta le ezt a lelkünket vidámító szép gondolatot, és ez a megbeszélés meggyőzött engem minderről. Szabadjon nekem továbbmenni, a magam módja szerint, ahogyan szoktam az idézet folytatásával: **ha az iskola lelke a könyvtár, akkor a könyvtár lelke a könyvtáros.**”

Dr. Dán János (FKgP): „Ez a megbeszélés nagyon ráirányította a figyelmet, hogy az én leszakadó térségemben – amikor iskolák megszüntetéséről van szó, valóban ez egy részgondolat vagy részprobléma lehet –, majd föl fogom mérni, méretni, hogyan áll a mi térségünkben ez a dolog, hogy áll a könyvtárlétszám, hogy áll a kötetszám, hogy áll a könyvtárpedagógusok aránya.”

Zárszó

Ezután az elnök úr egy rövid zárógondolatra megadta a szót Balogh Mihály főigazgató úrnak, aki Ugrin Gábornéval és másokkal együtt ezt a tanácskozást előkészítette. „Úgy gondolom, úgy hallottam vissza, hogy talán kaptak tőlünk muníciót és megbízást és feladatot és tiszteletteljes kérést is – kezdte mondanivalóját, majd így foly-

tatta: Egyetlen gondolattal szeretném összefoglalni szakmailag, ami itt elhangzott. A társadalom bízza meg az iskolát, hogy a gyerekekből úgy csináljon felnőttet, hogy miközben neveli is, tanítsa meg beszélni, írni, olvasni, számolni. Az utóbbi időben bár rejtetten, kevésbé nyíltan mindig feladata volt az iskolának, de az utóbbi időben egyre erőteljesebben feladata, hogy az **ügynevezett élethosszig tartó tanuláshoz is legyen előkészítője, magyarul és egyszerűen: az önálló ismeretszerzés technikáját a beszéd, az írás, az olvasás, a számolás, a fogmosás, a kézmosás és az egyéb szocializációs feladatok szintjén sajátíttassa el. Az önálló ismeretszerzés technikáit az iskolai könyvtárban lehet elsősorban és kiemelten megtanulni, ahol erre szisztematikus, szervezetszerű, rendszerszerű foglalkozások valósulhatnak meg az iskola pedagógiai programja szerint. Ehhez a feltételek ma Magyarországon a mai iskolai könyvtári gyakorlatban bizony nincsenek meg mindenütt egyformán. Valóban egy nagyon jó példa és egyszerre rossz példa, ahol most vagyunk. Mert Hock Zsuzsa pontosan megmondta, bizonyára láttak már másfajta iskolai könyvtárakat is, ahol a szekrényben kulcsra, lakatra zárva vannak a könyvek, esetleg a falhoz fordítva. Én még ilyet is láttam. Köszönöm, hogy meghallgattak bennünket és köszönöm, ha segíteni tudnak, és mi, szakmabeliek is kaptunk vissza feladatokat, hogy az itt elhangzott javaslatok, képviselői hozzászólások között olyanok voltak, amiket ha nem is ma, de holnap el kell kezdeni nekünk megvalósítani. Azt hiszem, hogy kölcsönösen sikerült segítenünk egymás munkáját. És még egy mondat: én is szeretném Ugrin Gábornénak megköszönni azt a munkát, amivel ez az üteni találkozás létrejött.”**

Lezsák Sándor elnök úr azzal zárta a tanácskozást, hogy: „Dán Krisztinának volt egy mondata, hogy ez a terület évtizedek óta feltételhiányos. A feltételeket biztosítani a mindenkori kormánynak kell egy költségvetéssel. Ezt a költségvetést a jelen lévő képviselő fogják majd elbírálni, és nagyon bízom abban, hogy a mostani és a következő esztendő költségvetésében ez a terület fokozott figyelmet kapjon.” Ezzel a bizottsági ülést berekesztette.

Tanulság

Az ülés célja szakterületünk kérdéseinek bemutatása volt a képviselők számára. Ezt a célt elérték a megjelentek. A kezdeményező: Ugrin Gáborné véleménye szerint „Ismét bizonyítást nyert, hogy nehéz ugyan, de **lényeges dolgokért érdemes szavunkat felemelni, kezdeményező lépéseket tenni.** Mindig meghallgatásra találunk valahol! Megerősítem Bazsa képviselő úr üzenetét: ... **Nagyobb önbizalom kialakítására bíztatnám a szakmát, minden képviselőjét, függetlenül attól, hogy az nem mindig könnyű.**”

Az előre felkért szakemberek és a képviselők felszólalása után valamennyi jelenlevőben megerősödtek Balogh Mihály gondolatai, melyek az előkészítést szolgáló kétoldalas szakmai anyagában szerepelnek: „A ... korszerű iskolai könyvtár kulcsszereplője az iskola életének. Ha könyvtárpedagógiai szerepét hatékonyan érvényesíti, fontos tényezője és értékmérője lehet az oktatás minőségének, az iskola pedagógiai teljesítményének, társadalmi hasznosságának. Comeniussal szólva: az ilyen könyvtár lehet az iskola lelke.”

Az iskolai könyvtárnak lényegesek a szocializációs, szociális és a szabadidő-kitöltő feladatai, aligha pótolhatók a személyes kapcsolattartásra épülő nevelési lehetőségei, szerepe van a felzárkóztatásban, tehetséggondozásban, pályairányításban.

Az iskolai könyvtár és a könyvtárpedagógiai tevékenység nem problémamentes a mai magyar közoktatásban. A gondok két fő forrása a következő. Helyenként ellentmondásokat generál a hagyományos könyvtári szerep túlsúlya, pedig az iskolai könyvtár nem egyszerűen közkönyvtár az iskolában. (Ilyenkor a pedagógiai lehetőségek alatta maradnak az igényeknek.) Másutt a pedagógiai gyakorlatban nem kap elég szerepet az iskolai könyvtár, elég teret a könyvtárpedagógia. (Ilyenkor viszont az igények maradnak alatta az iskolai könyvtár nyújtotta adottságoknak, lehetőségeknek.)

A gondok csökkentése érdekében valamennyi szakembernek, irányítóknak, képviselőnek meg kell keresnie a maga területén a lehetséges teendőket, melyeket felelősséggel fel tud vállalni.

Minőségbiztosítás az iskolai könyvtárban*

EMMER GÁBORNÉ

I. „Mi magunk legyünk a változás, amelyet látni szeretnénk a világban.”

(Mahatma Gandhi)

Egy évek óta jól működő kisnyomda menedzserét egy interjúban megkérdezték, hogy miért vágott bele a minőségfejlesztésbe.

Eddig munkatársaimmal sokat dolgoztunk. Most eljött az ideje, hogy jól is csináljuk a munkát – hangzott a válasz.

Könyvtárakban is előfordul az a vélekedés, mely szerint mi jól dolgozunk ugyan, csak a használók és a fenntartók nem képesek arra, hogy észrevegyék, mert vagy be sem jönnek a könyvtárba, vagy a könyvtár olyan szolgáltatásokat kínál, amely nem igazán kell a használóknak.

Meg kell tehát határoznunk és elfogadtatnunk céljainkat, s ehhez stratégiai terv kell, mely a könyvtárfenntartásban érdekelt felekkel folytatott kommunikáció eredményeként szembesíti az iskolai könyvtárat a piaci lehetőségekkel.

Első hallásra furcsa lehet, hogy a tervezés megkezdése előtt a könyvtár küldetésével, feladataival kell foglalkozni. Bármilyen meglepő, a könyvtár fenntartói, használói, sőt maguk a könyvtárosok is gyakran nincsenek tisztában a könyvtár alapvető feladataival.

A könyvtár vagy információs intézmény céljait felvázolhatjuk a vonatkozó törvények, rendeletek, eddigi tapasztalatok, elképzelések segítségével. Az iskolai könyvtár működési rendjének alapidokumentumai szerint az „iskolai könyvtár az oktató-nevelő munka eszköztára, szellemi bázisa, gyűjtőkörének igazodnia kell a műveltségi területek követelményrendszeréhez és az iskolai tevékenység egészéhez, szolgáltatásainak biztosítania kell”:

*A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet iskolai könyvtárosoknak szervezett tanévelőkészítő tanácskozásán (Szolnok, 2000. augusztus 23-án) elhangzott előadás kivonata.

- a tanítás–tanulás folyamatában jelentkező szaktanári–tanulói igények teljesíthetőségét,
- a könyvtárpedagógiai program megvalósíthatóságát.

A megfogalmazott jó **küldetés** nem rövid távra tekint: tartózkodik a mindennapi események kommentálásától.

1. A **misszióval** szemben – amely a küldő elvárásoknak való megfelelést rögzíti –, a jövőkép a könyvtár saját ambícióit önti szavakba, mondatokba.
2. Ezután marketingtechnikák segítségével megkeressük szolgáltatásaink leghatékonyabb eljuttatási módját a használóhoz, az olvasóhoz.

Marketingeszközök:

- a meglévő használók megismerése, a használói igények elemzése,
- a lehetséges használók felderítése,
- a feltevések tesztelése,
- az információs szolgáltatás lehetőségei,
- a termékek, szolgáltatások minősítése.

A szolgáltatások meghatározását a **piacelemzés** követi:

- piacmeghatározás – olvasói igények azonosítása: **Kik az olvasóink? Mire van kereslet?**
- piacszegmentálás – a felhasználói csoport azonosítása, melybe azonos elemű olvasók (pl. alsósok, tanárok) tartoznak.

II. „Az, hogy mi tudjuk, mit akarnak a használók, túl kevés a könyvtár túléléséhez.”

(Johson, 1994.)

A könyvtár küldetésének meghatározása után könnyebb a célokat a jelenlegi helyzettel összehasonlítani, környe-

zeti elemzést végezni, mely során az intézményegység szembesül a külső és belső környezettel, piaccal. Ezek a felmérések adják a **SWOT elemzést**.

A marketingfelmérések után a könyvtár elegendő adatot kap ahhoz, hogy meghatározza átfogó céljait, rövid távú **stratégiájú terv** megvalósításába kezdhet. Az átfogó cél egy vagy több rész cél, ún. **kritikus sikertényező** teljesítése által érhető el. A stratégiai terv elvárásait általában nem lehet azonnal megvalósítani, ugyanis legtöbbször csak korlátozott erőforrások állnak rendelkezésre. A célok közötti fontossági sorrend meghatározása és annak a mindennapi gyakorlatban való alkalmazása a magyar iskolai könyvtárakban az egyik legnehezebb és legkényesebb döntés.

További kérdés, hogy a mi fontossági sorrendünk megegyezik-e a használóink érdekeivel. Az iskolai könyvtárnak ügyelnie kell arra, hogy ne csak azokat a tevékenységeket hangsúlyozza, amelyekben már jó eredményt ért el, hanem a felhasználók szempontjából szükséges eljárásokat is fejlessze.

Az adott szolgáltatást igénybe vevők – vagy reménybeii felhasználók – elvárásainak ismeretében a könyvtár dolgozza ki a szolgáltatás apró részleteit, annak sikerkritériumait. Elképzelhető azonban, hogy mégsem sikerül a változás megtervezése.

Tipikus akadályok a változtatásban:

- Még nem érezhető a verseny hatásai (nem zárták be a könyvtárat).
- Forráshiány (nincs tőke, nincs érdekeltség).
- Túlzott munkahely biztosítás (önelégült, tapasztalt munkatársak).
- Régi vagy rossz könyvtárépület.
- Konzervatív felhasználók.
- Szakismeret hiánya.
- Félelem az ismeretlentől.
- Kishitűség.

A tervezés eredményével az irányítás (szabályozás, ellenőrzés) által szembesül a könyvtár.

Az irányításnak rendszerbe foglalt formája a teljes körű minőségmenedzsment (TQM), ahol előre meghatározott eljárások segítségével törekedhet a folyamatos minőségi szolgáltatás nyújtására. Ez az irányítás alkalmas arra, hogy olyan érveket adjon a könyvtáros kezébe, amelyek bizonyítják hasznosságát, létjogosultságát.

A TQM (Total Quality Management) az a minden tevékenységet felölelő menedzsmentfilozófia, amely segítségével a használói és társadalmi igények, valamint a szervezet céljai a legeredményesebb és a leginkább költséghatékony módon, az összes munkatárs teljesítőképességének növelésével, javításával, folyamatos tökéletesítés által érhető el.

A 80-as évek elején *W. Edwards Deming* által népszerűvé tett TQM azt hangoztatja, hogy a könyvtárban a ténylegesen munkát végző könyvtáros van a legjobb helyzetben ahhoz, hogy felfedezze a munka során jelentkező minőségi hibákat és helyesbítő intézkedéseket tegyen.

A minőségmenedzsment nem különálló tevékenység, hanem a hatékony irányítás egy körülhatárolt területe, elvek és tevékenységek összessége. Kétségtelen azonban, hogy új gondolkodást kíván, ahol a minőség nem a feladatra, szolgáltatásra, a vevőre, a munkatársakra, hanem a piaci szegmens igényeire, és szükségleteinek előtérbe helyezésére történő összpontosítást jelent.

III. A könyvtári szolgáltatásokat különböző szinten mérhetjük

A teljesítménymérés (adatok gyűjtésével) történt

1. összeszámlálással (használók, kölcsönzött dokumentumok cenzusosan vagy mintavétel útján),
2. megfigyeléssel (könyvtár áttekinthetősége),
3. felméréssel (igények, elégedettség).

A teljesítménymutatókat az inputadatok alapján arányok és viszonyok segítségével lehet előállítani. Az egyes szolgáltatások értékelésénél fontos meghatározni, hogy mely számszerűsített értéktől kezdve tartjuk megfelelőnek a szolgáltatást, illetve beszélhetünk minőségről.

A teljesítménymérésig eljutó hazai könyvtárak közül sokan megriadnak a következtetések levonásától. Pl.: ha csak azokat a könyveket tartanák meg, amelyeket keresni szoktak, akkor ki kellene dobniuk az állományuk felét. (Lásd az 1. ábrát)

A szolgáltatási szerződések segítségével pontosíthatja az iskolai könyvtár vállalásait az egyes szolgáltatásokkal kapcsolatban, tisztázva az elvárásokat, a felelősséget, tudatosítva a költségek és hatékonyság összefüggéseit (pl.: a beszerzési keret csökkenésekor a könyvtár „joggal” jelentheti be szolgáltatásainak adott szintű visszafoglalását). A fenntartó képes lesz arra, hogy kiszámíthassa a lefaragások következményeit.

Miért mérjük a teljesítményt?

- Hogy bizonyítsuk, érdemes ránk költeni, hogy hasznos feladatot látunk el,

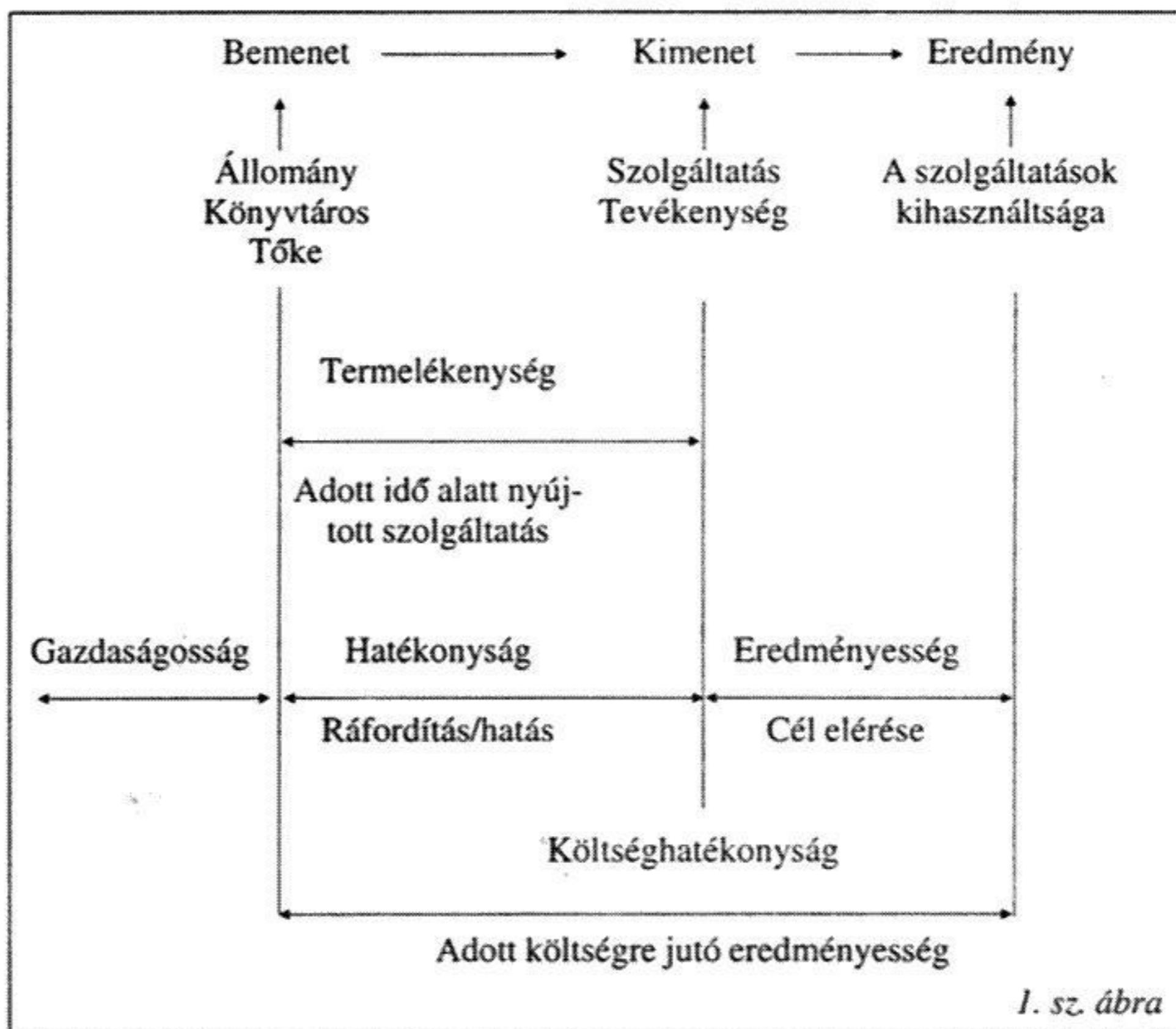
- hogy a mutatókkal nyilvánossá tegyük szolgáltatásainkat,
- hogy megtudjuk, milyen mértékben sikerült megközelíteni a célzott minőségi szintet,
- hogy segítsük a döntést a források elosztása, a prioritások megállapítása és a jövőbeni tevékenységek tervezése során.

A teljesítménymérést sohasem szabad csupán egyetlen munkafolyamatra vonatkoztatni, hanem stratégiai tevékenységhez kell kapcsolni.

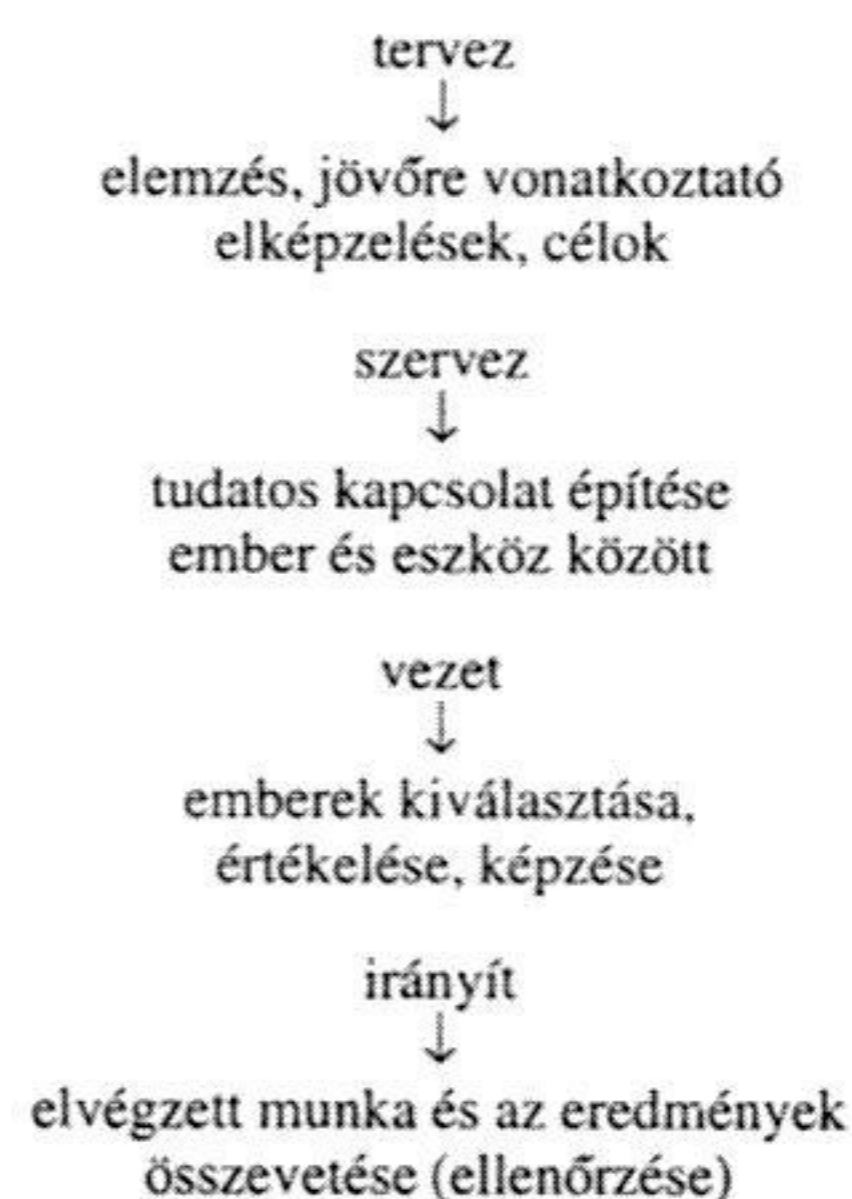
Olyan könyvtári kultúra létrehozása a cél, amelyben a telefonos válaszadástól a polcra visszatevésig javul a szolgáltatás. (Lásd a 2. sz. ábrát)

Tehát:

1. Mi a könyvtár dolga?
2. Mit próbált elérni?
3. Mik az alapvető céljai?
4. Milyen elérendő célokat tűzött ki maga elé?
5. Milyen feltételek között működik a könyvtár?
6. Hogyan fogják megítélni a sikereket, kudarccokat?

1. sz. ábra

7. Milyen a könyvtár szervezeti felépítése?
8. Hogyan gyakorolja a vezetés az ellenőrzést?
9. Kik a felhasználók és milyen szolgáltatást igényelnek?

IV. Minőségtechnikák:

1. **Ötletzőn/Brainstorming** (kritika nélkül)
Kötetlen formában szóbeli közlés útján mindenki elmondja egyéni elképzelését, majd írásban rögzítik az ötleteket – minden kritika, válogatás nélkül – után következik a problémahalmazok rendezése.
2. **TQ**
 1. **Folyamatábra** – könyvtári munkafolyamat lépéseit (tervezés) és a közöttük lévő kapcsolatot ábrázolja
 2. **Adatgyűjtőlap**
 3. **Hisztogram** (általános eltérések kimutatására)
 4. **Scott-diagram** (egyres tényezők kölcsönhatására)
 5. **Kontroll-diagram** (részfolyamatok teljesítménymérésére)
 6. **Pareto-diagram** (speciális oszlopdiaagram, képet ad a problémák lehetséges okairól, mennyiségéről, a problémák sorrendjéről)
 7. **Ishihawa, ok-okozati (hal-szálka) diagram.** A problé-

mák lehetséges okainak feltérképezése.

3. **SWOT-elemzés**
A módszer feltérképezi:
a szervezeten belül:
 - biztos alapot (**Strengths=erősségeket**)
 - a javítandókat (**Weakness=gyengeségeket**)
 - a javítandókat (**Opportunities=lehetőségeket**)*a külső környezetben:*
 - a könyvtári (**Opportunities=lehetőségeket**)
 - a kihívásokat (**Threats=fenyegetéseket, veszélyeket**)

A **PEST-vizsgálat** a SWOT-on belül lehetőséget kínál a változások számbavételére, melynek legfontosabb tényezői

- egyre gyorsabb politikai változások,
- a makrogazdaság gyengülő forrásai és erősödő elvárásai,
- a társadalmi igényekhez szabott szolgáltatások,
- kézzel fogható technológiai célok és teljesítmények.

V. „A könyvtár fő erőssége munkatársaiban rejlik.”

Menedzseri munkát végez, aki egy személyes könyvtárban dolgozik, tehát

4. **PEST-analízis:** a külső környezet vizsgálata.
Politikai hatások:
 - új törvények (közoktatási törvény, könyvtári törvény)
 Gazdasági hatások:
 - sok pályázati lehetőség
 - a saját források gyengülése
 Társadalmi hatások:
 - a tanulónak fontos a könyvtár
 - a tanároknak fontos segéd-eszköz
 - nem tudják használni
 Technikai hatások:
 - elterjedtek a számítógépek
 - az internet ma hétköznapi dolog
 - a cd-romok mindennaposak
5. **Színvonalmérés (benchmarking módszerével)** megvizsgáljuk
 - a könyvtári olvasók számát
 - a nyitvatartási időt
 - az alapterületet
 - az olvasói férőhelyet
 - a személyzet létszámát
 - a szakmai kapcsolatait
 - az állomány- és forgalmi adatokat

Sorolhatnánk tovább a feladatokat, lehetőségeket, de gondolatébresztőnek, „lendületbe hozásnak” talán ennyi is elegendő. Az a dolgunk – iskolai könyvtárosoknak –, hogy folytassuk a pedagógiai programok készítésével, a gyűjtőköri szabályzatok felülvizsgálásával megkezdett minőségfejlesztési tevékenységünket.

Iskolai könyvtárak megújuló szerepkörben

A tapolcai modell

Az 1978-as tanterv már tananyag-szerűen programjába vette a könyvtári ismeretek tanítását és alkalmazását az általános iskolákban. Sajnos az iskolai könyvtárak nagy része sem személyi, sem tárgyi feltételeiben nem volt alkalmas a feladatok ellátására. Ezért olyan településeken, ahol a közművelődési intézmény vállalta és az ott tanító pedagógusokkal fontosnak tartotta e feladatot, ott közös munkával elindult az alapozás. E tevékenység kapcsán került sor a Tapolcai Városi és Járási Könyvtár – Tapolca Városi Tanács Műv. Osztály – általános iskolák igazgatói között egy együttműködési megállapodásra 1979. március 13-án. Ez a megállapodás a tervszerű állományfejlesztésre, karbantartásra és katalógusépítésre, szakmai konzultációra épült. Mára ez a megállapodás részben elavult, másrészt az anyagi megszorítások tönkretették.

Az iskolai könyvtárosok munkaközössége ezért egy olyan új konstrukció kidolgozását vállalta, mely megfelel a NAT pedagógiai követelményrendszerének, alkalmazkodik az egyes iskolák pedagógiai programjához, könyvtárhasználati tanterve beépül az iskolák helyi tanterveibe.

Nézzük meg, hogy a közoktatás könyvtárpedagógiai feladatainak megvalósításában kinek mi a feladata, felelőssége, lehetősége, kötelessége, joga! Összetett kérdés, mely magába foglalja az iskolavezetést, a könyvtárostanács és az önkormányzatok együttes felelőségét is.

Ki kell emelni a médiumok, az új információs dokumentumok megjelenését a nevelő-oktató munkában. A szakterületünket érintő technikai változások közül elsősorban az információtechnika fejlődését kell kiemelnünk, ami magába foglalja a számítógép, az elektronika és a kommunikációs technika fejlődését. (A települési kábelhálózat kiépítése olyan lehetőségeket kínál, me-

lyet nem kihasználni bűn volna.) A nyomtatott dokumentumok költségei arra kényszerítik a könyvtárakat, hogy olyan új lehetőségeket keressenek, amelyek révén az információ minimális költségráfordítás mellett válik hozzáférhetővé. A növekvő költségek itt nem csak a beszerzésre, hanem a tárolás, a kötetés és a karbantartás költségeit is jelentik. A vállalkozói szemlélet a maximalizálás helyett az erőforrások optimalizálását, azaz a meglévő szűkebb keretek jobb kihasználását tekinti megoldásnak. Ezen alapszik együttműködési megállapodásunk is. Az erőforrások koncentrációja szélesebb körű lehetőségeket tud biztosítani.

A közös könyvtári csatlakozás célja:

- Olyan könyvtári hálózat kialakítása, mely minden iskolában lehetővé teszi a város teljes könyvtári dokumentumbázisának hozzáférhetőségét.

Előnye:

- Az iskolai könyvtári ellátás gazdaságos megoldása, a tanulók és

tanárok tanulmányaihoz és felkészülésükhöz széleskörű választék biztosítása.

- A pedagógusok és tanulók (később a rendszerbe bekapcsolható otthoni felhasználók) részére a nap 24 órájában tudja biztosítani az információáramlást.
- Csökkenti a posta- és telefonköltséget.
- Internet csatlakozást tesz lehetővé.
- Biztosítja a NAT informatikai és könyvtárhasználati programjának megvalósítását.

Haszna:

Az elektronikus információhordozók katalógizálásában elengedhetetlenül fontos a pontos és következetes feldolgozás éppúgy, mint a nyomtatott dokumentumok esetében. A hálózaton keresztül elérhető információ esetében olyan új lokátorokat, visszakeresési eszközöket és mechanizmusokat kell kidolgozni, amelyek segítségével az eligazodás megoldható. A központi leltérlhelyjegyzék létrehozása viszont nemcsak a többszöri feldolgozást küszöböli ki, hanem a redundáns információt is minimálisra szorítja.

Ennek keretében:

- Az iskolai könyvtárak mentesülnek a bonyolult, időigényes feldolgozó munka és katalógusépítés alól.
- Az információk a hálózaton keresztül minden iskolai könyvtárban lekérhetőek (sőt később tantermekben is), s nem csak az adott iskolai állomány áll a tanárok és tanulók rendelkezésére, hanem a város teljes dokumentumbázisa. (A Járdányi Pál zeneiskola több mint 10 000 db hagyományos és cd lemezállománya, a Bárdos iskola kottatára, a pedagógiai programokhoz vállalt speciális ismeretanyagokhoz kapcsolódó információhordozók, a Városi Könyvtár könyv, videó, cd, hagyomá-

nyos lemez, cd-rom, hangoskönyvtár, tankönyvbemutató és egyéb speciális dokumentumai teljes tartalmi feltárásban.)

- A pedagógus-szakmai munkára tud koncentrálni az iskolai könyvtári munkát ellátó pedagógus is.
- Gazdaságosabb, mert a munka megoszlik, nagyobb információs állomány, állományegység áll rendelkezésre kevesebb személy biztosításával.
- Az összehangolt gyűjteményszervezés és az együttműködésen alapuló forrásmegosztás, forráshasznosítás a megváltozott körülmények között is szem előtt tartandó feladat, már csak azért is, mivel költségmegtakarítást és minőségfejlesztést eredményez.

Együttműködési szerződés

mely létrejött a Soros Alapítvány által az „Iskolai könyvtárak megújuló szerepkörben” témában meghirdetett pályázat keretében kedvezményezett intézmények között az ott, együtt vállalt program beindítására:

- Tapolca Városi Könyvtár és Múzeum Tapolca, Batsányi u. 1.,
- Kazinczy Ferenc Általános Iskola Tapolca, Kazinczy tér 4.,
- Bárdos Lajos Általános Iskola Tapolca, Úttörő u. 1-3.,
- Batsányi János Általános Iskola Tapolca, Kossuth Lajos u. 15.,
- Szász Márton Általános Iskola Tapolca-Diszel, Templom tér 3. és
- Járdányi Pál Zeneiskola Tapolca, Deák Ferenc u. 16. között.

Célja

Olyan könyvtári hálózat kialakítása, mely minden iskolában lehetővé teszi a város teljes könyvtári dokumentumbázisának hozzáférhetőségét. Az összehangolt gyűjteményszervezés és az együttműködésen alapuló forrásmegosztás, forráshasznosítás – megváltozott körülmények között is – olyan feladat, mely költségmegtakarítást és minőségfejlesztést eredményez.

Ennek keretében

A Városi Könyvtár és Múzeum mint könyvtári ellátóközpont és a program rendszergazdája vállalja:

1. A Soros Alapítvány támogatásával intézményenként vásárolt 1-1 db multimédiás gép alkalmassá tételét a rendszerhez való kapcsolódásra. (Jogtiszta TextLib szoftver stb.) Az adatbázis telepítését és időnkénti aktualizálását a számítógép háttértárolóján a kábelrendszer kiépítéséig.
2. A társult intézmények tulajdonjogának érintetlenül hagyásával ill. feltüntetésével – az iskolai könyvtárak állományát (beleértve a nem könyvjellegű dokumentumokat is), a „városi szabványként” elfogadott TextLib integrált könyvtári programrendszer segítségével folyamatosan feldolgozza és teljeskörűen vizsgálhatóvá teszi.
3. Biztosítja, hogy a karbantartott teljes adatbázisát napi 24 órán keresztül központi szerver gépen át hozzáférhetővé teszi valamennyi iskola számára, akár a pályázati összegből vásárolt WEB szerver segítségével az interneten keresztül, akár telefonvonal és modem közbeiktatásával.
4. A Városi Könyvtár mint a program rendszergazdája kész
 - Az iskolai könyvtárakat ill. könyvtárosokat a program hasznosítására célirányosan felkészíteni.
 - Egyben kinyilvánítja azon szándékát, hogy a rendszerhez kapcsolódó pedagógusok és tanulók az intézmény oktatásához kapcsolódó dokumentumállományát ingyen használhatják.
5. A pályázati együttműködés keretében vásárolt eszközök a Városi Könyvtár és Múzeum vagyonynyilvántartásába kerülnek. Az intézmény, mint rendszergazda beszámolási kötelezettséggel tartozik a Soros Alapítványnak.

A társult iskolák vállalják

1. A pályázati pénzből vásárolt gé-

peket az iskolai könyvtárban helyezik el és rajtuk az adatbázis használatát hozzáférhetővé teszik.

2. Lehetőség szerint biztosítják a gépek internetes csatlakozását.
3. Iskolai könyvtáros részt vesz a TextLib program oktató tanfolyamon és a továbbképzésen.
4. Dokumentumaikat előzetes egyeztetés és előkészítés nyomán – feldolgozás céljából és idejére – biztosítják a Városi Könyvtár és Múzeum részére.
5. 1999 január elsejétől az iskolai könyvtárakba vásárolt új dokumentumok – akár egy közös, e célra elkülönített keretből, akár egyedi vásárlás esetén – (beleértve a tartós tankönyvek is), folyamatos feldolgozásra kerülnek, míg az iskolában kint lévő állományok olyan sorrendben, ahogy az iskolai könyvtáros azt alkalmassá teszi a rendszerbe való illesztésre (raktári lapsor biztosítása stb.).
6. A hardver műszaki karbantartása a gépet használó intézmény feladata. A TextLib szoftver működőképességét, az új programverziók telepítését a rendszergazda biztosítja.

Záradék

- Az e pályázat keretében kedvezményezett intézmények csak a pályázatban meghatározott célra használhatják a vásárolt gépeket, s amelyik ezt megszegi, a gépet köteles az ellátó központba visszaszolgáltatni.
- A társult intézmények kinyilvánítják, hogy az így kialakuló információs rendszert nyitottnak tekintik, azaz a feltételek egyeztetése nyomán lehetőség nyílik más intézmények és szervezetek bekapcsolódására.
- E megállapodás aláírói a pályázat célkitűzéseinek megfelelően fontosnak tartják, hogy a városi internet hálózat a kábeltevé felhasználásával létrejöjjön, ezért javasoljuk, hogy az érdekeltek részvételével Tapolca város önkormány-

zata minél előbb hívjon össze érdemi megbeszélést a program pénzügyi feltételeinek és műszaki paramétereinek egyeztetése céljából.

Nyilatkozat

1. A tapolcai Városi Könyvtár és Múzeum mint a tapolcai alapfokú iskolák könyvtári ellátó központja, együttműködési szerződés keretében vállalja, hogy – a tulajdonjog érintetlenül hagyásával ill. feltüntetésével – az iskolai könyvtárak állományát (beleértve a nem könyvjellegű doku-

mentumokat is) a „városi szabványként” elfogadott TextLib integrált könyvtári programrendszer segítségével feldolgozza és teljes körűen visszakereshetővé teszi. Biztosítja, hogy a karbantartott teljes adatbázist napi 24 órán keresztül, központi szerver gépén át hozzáférhetővé teszi valamennyi iskola számára, akár az interaktívvá tett kábeltelevízió hálózaton keresztül, akár telefonvonal és modem közbeiktatásával.

2. E pályázatban érintett oktatási intézmények igazgatói vállalják, hogy a támogatás elnyerése esetén a vezetésük alatt álló iskolák könyvtárainak dokumentumait

feldolgozás céljából és idejére a Városi Könyvtár és Múzeum részére átengedik. Ezzel biztosítják egy virtuális városi könyv- és médiatár létrejöttét. Vállalják, hogy az iskolák feldolgozott dokumentumainak használatát az együttműködési szerződésben meghatározott módon kölcsönösen biztosítják egymás számára.

3. E pályázat aláírói kinyilvánítják elhatározásukat, hogy a különálló intézményi gyűjteményeket a nyilvánvalóan nagyobb hatékonyság érdekében egy közös használatú adatbázisban egyesítik, ezzel az iskolai könyvtárak megújulását kölcsönösen elősegítik.

Varga Károlyné
iskolai könyvtári
munkaközösség-
vezető

Kertész Károly
könyvtárigazgató

Vígh József
Bárdos isk. igazgató

Virágh Károly
Kazinczy isk.
igazgató

Vidosza Lászlóné
Batsányi J. isk.
igazgató

Kiss Katalin
Szász M. isk.
igazgató

Kende Gusztáv
Járdányi P. zeneisk.
igazgató

KOMA KÖZOKTATÁSI MODERNIZÁCIÓS KÖZALAPÍTVÁNY

Alapítása:

A Közalapítványt a Magyar Köztársaság Kormánya hozta létre 1995-ben; az alapító nevében a művelődési és közoktatási miniszter jár el.

A Közalapítvány célja:

- Tantervek, tanítási programok (beleértve a nemzeti és etnikai iskolák, a speciális nevelést igénylők tanterveit és programjait) fejlesztésének és terjesztésének támogatása;
- az országos vizsgák (érettségi vizsga, alapvizsga) intézményi szintjének támogatása;
- a közoktatás információs rendszere kialakításának és tájékoztatás fejlesztésének támogatása iskolai és iskolarendszeri szinten;
- a közoktatás fejlesztését szolgáló neveléstudományi kutatások támogatása;
- a közoktatásban jelentkező pedagógiai problé-

mák vizsgálata, pedagógiai megoldások és eljárások kifejlesztése körében a pedagógiai innováció támogatása;

- az iskola és társadalmi környezete, az iskola és a fenntartó kapcsolatát javító, a diákság és a szülők demokratikus kultúráját erősítő projektek támogatása, elsősorban a diákönkormányzatok, a szülői civil szerveződések, a szülői munkaközösségek és az iskolaszék intézményének fejlesztése.

A titkárság működési rendje:

Hétfő–csütörtök: 8–16 óra között
Pénteken: 8–14 óra között

A Közalapítvány címe:

1054 Budapest V., Báthory u. 10. VI/601.
Tel./fax: 06-1/302-65-15, 06-1/302-65-22
e-mail: komalap@elender.hu,
honlap: www.koma.hu

Könyvtári számítógépes adatbázis (katalógus) kialakítására egy lehetőség a sok közül ...

GÁLNÉ FARKAS IRÉN

Minden könyvtáros tudja, hogy a könyvtári nyilvántartás a hagyományos módszerekkel, számítógép nélkül eléggé nehézkes. Egy-egy selejtezés, leltározás, a hiányzó könyvek számbavétele, egyéb adminisztrációk, kimutatások nem kis munkát jelentenek a könyvtáros számára. A nagyobb könyvtárakban a számítógép, mint a nyilvántartás eszköze, már a korábbi években elterjedt, használata mindennaposá vált. Az iskolákban és a kisebb községek könyvtárában is felmerült a számítógéppel segített könyvtári nyilvántartás kialakításának igénye. A szűkös anyagi lehetőségek a megvalósításának azonban még sok helyen határt szabnak.

Az iskolai könyvtáros egyik problémája: milyen programot használjon? A válasz általában egyszerű: legyen könnyen kezelhető és olcsó.

Már három évvel ezelőtt iskolánkban is hasonló gondok foglalkoztatták a könyvtárost. A felkínált programok már akkor is drágák voltak, a szolgáltatásaik sem nyújtották teljes mértékben azt, amire a könyvtárosnak szüksége lett volna. Ekkor döntöttem úgy, hogy megpróbálok segíteni kollégámon. Mint végzős informatika szakos hallgató szakdolgozatom témájaként a könyvtári adatbázis-kezelő program létrehozását és a könyvtári adatbázis kialakítását választottam. A saját kivitelezésű programoknak van egy előnyük a vásároltakkal szemben. Bármikor bővíthetők, a közben felmerülő plusz vagy egyedi igényeket is meg lehet valósítani.

1. A programról röviden

A program megírása során kettős igényt tartottam szem előtt, az olvasó és a könyvtáros igényét.

1.1. Az olvasó igénye

- Kellő tájékoztatást adjon, ha valamire szüksége van.
- A könyvtáros megkérdezése nélkül, a számítógép segísége

ével tudjon keresni, illetve egy adott könyvről kellő információt szerezni.

- A kezelhetőség egyszerű legyen, a számítógéphez kevésbé értő olvasó is használni tudja.
- A könyvtárhasználati ismeretek oktatásához is nyújtson segítséget, a tanórákon felhasználható legyen.

1.2. A könyvtáros igénye

- Egyszerűsödjön a kölcsonzés, könyvnyilvántartás, dokumentum-nyilvántartás, leltározás, selejtezés, adminisztráció.
- Tudja naprakészen, hogy ki-nek kell felszólítást küldeni, milyen könyvek vannak könyvtáron kívül, azok hol találhatóak.
- Bizonyos statisztikai kimutatások is naprakész állapotban legyenek. Pl mennyi az adott időszakban az adott év gyarapodásának mértéke.
- Az adatok karbantartása egyszerű legyen, kellő eligazítást adjon, mikor mit kell tenni.
- Különböző listákat nyomtatón is meg lehessen jeleníteni.
- Az adatokat az olvasó ne tudja változtatni, csak szemlélni.

2. A program működéséhez szükséges feltételek

2.1. Hardware minimális feltételek

- Bármilyen PC, (XT) AT, illetve ezekkel kompatibilis számítógép
- Min. 384 Kb Ram
- 1 db hajlékony és 1 db merevlemez egység
- Nyomtató

Gyakorlatilag már egy 286-os gépen is használható, bár remélhetőleg ilyen gépek már nem találhatóak az iskolákban.

2.2 Software feltételek

- dBase III plus programállományai (A program dBase III plus nyelven íródott)
- MS-DOS 3.xx vagy ennek fejlettebb változatai
- Arj.exe – az adatállományok kimentését végzi tömörített formában

Windows megléte nem szükséges, de természetesen Win.95, vagy magasabb verzió alatt is működik.

3. A program működése

A program menüs rendszerű. A főmenü választási lehetőséget kínál fel a könyvtári tagoknak (1, 2, 0), illetve a könyvtárosnak (3, 4, 5, 6, 7).

A 3., 4., 5., 6., 7. menüpontok szolgáltatásai jelszóval védettek. A jelszót csak a könyvtáros ismeri, így az olvasó nem fér hozzá az adatokhoz, nem tud rajtuk változtatni.

Minden menüpontnak (kivéve az 1.) további almenüi vannak. Választani kizárólag a menüpontok előtti szám beírásával lehet. Ha bármelyik almenüből kilépünk, a főmenübe jutunk vissza. Az egyes menük közötti közlekedés így egyszerűvé válik. (Lásd az ábrát.)

Az 1. főmenü pontot választva rövid tájékoztatót kap az olvasó a könyvek legfontosabb jelzéseiről és a 2. menüpont almenüinek leírásáról. Az ismeretéből tudhatja meg, hogyan lehet keresni téma, cím, szerző alapján, hogyan lehetséges a címszókatalógusban, a szerzői betűrendes katalógusban, illetve a szakkatalógusban keresgélni, böngészni. Tudomást szerezhet arról, hogy milyen egyéb könyvcsoportok találhatóak a könyvtárban, hányféle nem könyvjellegű dokumentum létezik és ezek hogyan választhatók ki az adatbázisból.

További főmenük almenüi

2. Katalóguslisták

21. Adott című könyvek listája

KÖNYVTÁRI ADATBÁZISKEZELŐ PROGRAM

Választási lehetőségek:

KÖNYVTÁRI TAGOKNAK

1. Könyvtárhasználati ismertető
2. Katalóguslisták

KÖNYVTÁROSNAK

3. Kölcsönzés
4. Könyv- és dokumentum nyilvántartás
5. Egyéb listák
6. Statisztikák
7. Karbantartás
8. Kilép

KÉREM VÁLASSZON!

A főmenü képernyőképe

22. Cím szerinti betűrendes katalógus	54. Adott időszak vásárolt könyvei
23. Adott szerző műveinek listázása	55. Könyvtári tagok listája
24. Szerzői betűrendes katalógus	56. Kölcsönzési határidőt túllépő tagok listája
25. Szakkatalógus lista	50. Kilép
26. Könyv- és dok. csoport lista	
27. Könyv keresése leltári szám alapján	6. Statisztikák
20. Kilép	61. Főkatalógusonkénti értékösszesítő
3. Kölcsönzés	62. Könyvtári tagok kor szerinti megoszlása
31. Új könyvtári tag felvétele	63. Adott év értékgyarapodásának mértéke
32. Könyvtári tag kartonjának keresése névből	60. Kilép
33. Könyvtári tag kartonjának keresése sorszámából	7. Karbantartás
34. Könyv kölcsönzése	71. Üres rekordok törlése
35. Könyv visszavételezése	72. Adatok kimentése lemezre
30. Kilép	73. Indexállományok létrehozása
4. Könyv- és dok. nyilvántartás	70. Kilép
41. Új könyvről, dok.-ról karton készítése	
42. Keresés címből	A programmal létrehozott adatállományok a Windows alatt működő MS Access bármelyik változatába átvihetők, az így létrejövő adatbázisban a keresés, rendezés, szűrés stb. különböző szempontok alapján nagyon egyszerű és a könyvtári munkában jól használható.
43. Keresés szerző ismeretében	Az elkészült programot nagyon szívesen közreadom másnak is, aki úgy gondolja, hogy munkája során tudja használni.
44. Keresés leltári szám alapján	
45. Leltározás	
40. Kilép	
5. Egyéb listák	
51. Kintlévő könyvek listája	
52. Selejtezett könyvek listája	
53. Állományból hiányzó könyvek listája	

Könyvismertetés

Révfülöpi helyismereti olvasókönyv

Az iskolai tanulmányokat segítő könyvek jelentős csoportját alkotják a helytörténeti vonatkozású olvasókönyvek. Bár tematikai összeállításukban hasonló elveket követnek, tartalmukat azonban befolyásolják a dokumentumok helyi feltártsága, a szerző(k) kvalitása, az alkalmazás, a felhasználás célja, s nem kevésbé a kiadáshoz rendelkezésre álló pénzüsszeg. Ez utóbbi miatt is a könyvszerű megjelentetésre csak azok vállalkoznak, akik/amelyek biztosítani tudják a szükséges szellemi és anyagi erőforrásokat.

Ez utóbbihoz a millennium kapcsán jelentős hozzájárulást biztosítottak a Nemzeti Kulturális Alapprogram, az Oktatási Minisztérium és különböző alapítványok. Számos kötet azonban csak a helyi összefogás eredményeként jelenhetett meg.

Ritka kivétel az, amikor – kizárólag helyi összefogás eredményeként – az ilyen kötet a település valamennyi családjához ingyen jut el. A révfülpöpi honismereti olvasókönyve ilyen: az államalapítás millenniumi évfordulója alkalmából az önkormányzat és a helyi honismereti egyesület közös ajándékként kapta meg a lakosság, s természetesen (jelentős példányszámban) az iskola könyvtára is.

A kötet sajátos ötvözet a helytörténeti monográfiának és a dokumentumkötetnek. Ezt a település történetének megíratlansága, a források és dokumentumok jelentős hiányai indokolták, ám ennek ellenére a tartalmi változatlanság révén egy kitűnő helyismereti olvasókönyv született a kötetet író, a szemelvényeket válogató és szerkesztő egyesületi elnök, *P. Miklós Tamás* munkája nyomán.

A kötet első része a Balatont, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park részét alkotó Káli-medencét (és települései történetét) mutatja be, majd Révfülpöt ismerteti meg tizenhat fejezetben. A kötetet számos fotó- és dokumentummásolat illusztrálja. A kötet ajánló sorait *dr. Mihovics István* polgármester írta.

(*P. Miklós Tamás*: A világ legszebb tája. Adalékok és források Révfülp és környéke történetéhez. Honismereti olvasókönyv. Révfülp, 2000. 156 p.)

T. J.

A helyi irodalom tanítása könyvtárhasználattal: „Jókai és Petőfi Kecskeméten”

**Könyvtárhasználati bemutató óra a kecskeméti
Bányai Júlia Gimnázium könyvtárában**

BAJTAI MÁRIA

Mottó: „...: azt, ami több a hallottnál,
Könyvek lapjaira írja az emberiség...”

Keresztury Dezső:
Hat tétel a nyelvről – Hatodik tétel.

Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata oktatási és kulturális osztálya bemutató órák tartására ösztökélte a város tanárait az 1999/2000-es tanévben. A különböző tantárgyakat és témákat felvállaló és feldolgozó órák sorában így került sor egy kettős könyvtárhasználati óra megtartására iskolánk könyvtárában.

A téma: „Jókai és Petőfi Kecskeméten”; **aktualitása:** bemutató óra a Jókai Emlékévben; Kecskemét, mint emlékhely hangsúlyozása és tudatosítása az irodalmi évfordulón.

Az óra típusa: könyvtárhasználatra, könyvtárhasználatásra épülő csoportos és egyéni munkát adó bemutató óra.

Az óra célja: az aktualitáshoz kapcsolódó (Jókai-évforduló) helyi irodalom számbavétele, válogatása, bizonyos szintű feldolgozása.

A bemutató kettős óra helye: az iskolai könyvtár helyiségei.

A bemutató óra résztvevői: az iskola könyvtárostánára, Bajtai Mária és 14 tanulója (a 8 osztályos gimnázium különböző évfolyamairól), valamint az iskolai és a város iskoláiból megjelent érdeklődő magyar- és könyvtárostánárok.

Az emlékévhöz, évfordulóhoz kapcsolódó helyi irodalmat tanító, könyv-

tárhasználatra építő, munkáltató, elméletet és gyakorlatot összekapcsoló kettős órához két fontos irányból közelített a szaktanár-könyvtárostánár: az érdekesnek, motiválónak tűnő aktualitásokhoz (irodalmi évforduló, Jókai és Kecskemét irodalmi emlékülés áprilisban Kecskeméten) minél jobban felhasználni/használtatni az iskolai könyvtár adta lehetőségeket, valamint építeni a különböző évfolyamú diákok több-kevesebb irodalmi és más, kapcsolható előismereteire.

Az iskolai könyvtár lehetőségeinek számbavételéhez a foglalkozás elején vázlatos ismertetést adott a könyvtárostánár az érdeklődő vendégek, kollégák részére. Szólt a könyvtár és állomány

részeiről, elhelyezéséről, a könyvhasználókról és helyi könyvtári szokásokról, rendről, hagyományokról, a könyvtár működéséről, életéről, lehetőségeiről, terveiről.

Ezután a hely szellemének megidézéséhez, motivációihoz, a munka hangulatának megteremtéséhez a könyvtárostánár a „könyvtár” szó fogalmának körülírására, megfogalmazására, e szó hallatán a diákok érzelmének, gondolatának kifejtésére biztatja a fiatalokat. Felidéződik néhány szép és híres mondat a könyvekről, könyvtár(ak)ról Pus-kintól, Gorkijtól és másoktól, s a következőket is felidézük közösen: „A könyv a lélek világossága, a testnek tükré; ... ha megkérdesz, rögtön válaszol; felfedi a rejtettet, megvilágítja a homályosat; balszerencsében megsegít, jószerencsében mérsékletre oktat.” A könyvek tára, a könyvtár, s így a mi 22 ezres iskolai könyvtárunk is, tehát – vonjuk le közösen a következtetést –; a műveltség tárháza, forrása, azé a műveltségé, melyről Arisztotelész a következőket írta, s könyvtárunk több helyén kifüggesztett jelszó is: „A műveltség jósorsban ékesség, balsorsban menedék”. Vajha minden iskolai könyvtár is ezt a célt szolgálná!

A munkáltató bemutató órához alapot szolgáltató iskolai könyvtár használatához néhány könyvtári, könyvtárosi vezérszó felidézésével „melegítenek be” a tanulók a tanári irányító kérdésekkel: iskolai könyvtárunk részei-helyiségei; az állomány elhelyezkedése, megtalálhatósága (szépirodalom, szakirodalom, kézikönyvtár, speciális, vagy különgyűjtemények: helyismereti gyűjtemény, tanári segédletek, tankönyvek, tartós tankönyvek, feladatgyűjtemények, albumok; folyóiratok; aprónyomtatványok és az ETO-számok) szak-téma/ismerete. E néhány alapfogalom a könyvtárhasználati

órák, foglalkozások, könyvtári órák és elszórta, alkalmanként a szakórák folyamataiban is megismerésre, (meg)ismertetésre kerülnek a könyvtárostánárok és a szaktanárok révén is, s majd a napi feladatok és egyre komolyabbá váló iskolai munkák (dolgozatok, kiselőadások, pályamunkák, versenydolgozatok és feladatok, érettségire-felvételi-re készülés) során a gyakoroltatásra, gyakorlati alkalmazásban is térnyer(het)nek a különböző oktatási tervet és időt, iskolai könyvtárt felvállaló intézményekben. A mi nyolcosztályos gimnáziumi intézményünkben és gazdag, jól működő iskolai könyvtárunkban ez a folyamat nagy lehetőségeket ad tanárnak, diáknak egyaránt.

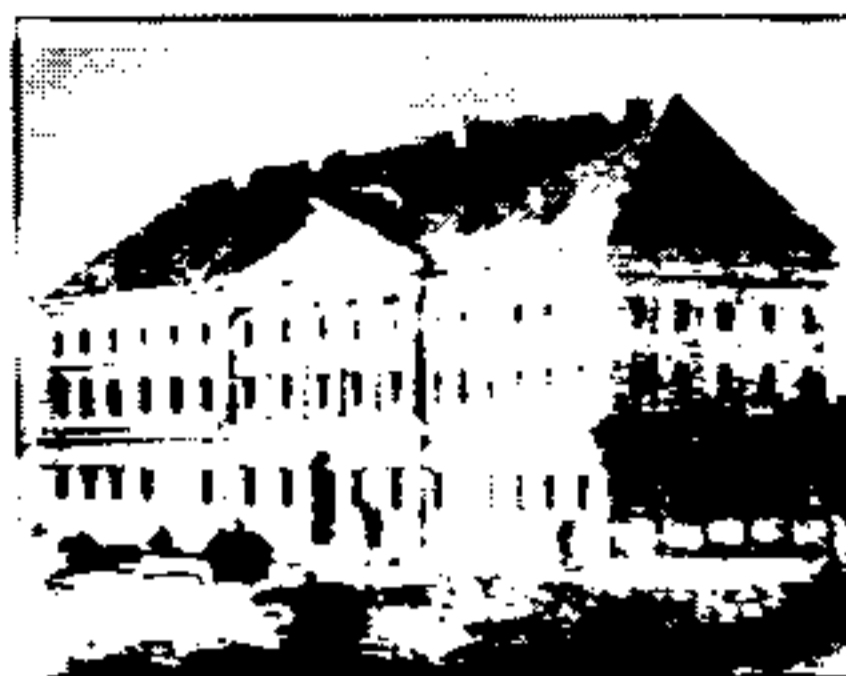
A kétszakaszos, vendégeket (érdeklődő kollégákat) és diákokat a munkára ráhangoló, könyvtár/könyvtári ismereteket számbavevő bevezető úton a bemutató órát irányító tanár kijelöli a feladatokat és a csoportokat, egyéneket a „Jókai és Petőfi Kecskeméten” témához.

A feladatokhoz, kérdéscsoport(ok)hoz a könyvtár adta lehetőségek közül a diákok megnevezik azokat a hagyományos és nem hagyományos dokumentumokat/részeket, amelyek az egyes célfeladathoz a legközelebb vihetnek, s a viszonylag rövid idő alatt (ld.: óra időtartama) úgy, hogy a legfontosabb új/abb ismeret(ek)ről jegyzetet vagy más feladatot (leírás, katalóguscédulára ill. bibliográfiai leírás, válogatás, gyűjtés) készíthetnek/készíthessenek.

A tanulók egyénileg és 2–3 fős csoportokban indulnak a témának és feladatnak megfelelően a következő könyvtári részekhez/helyiségekbe:

1. Kézikönyvek

Szaklexikon/okban megnézni, ellenőrizni és összevetni (hasonlóság/ok és különbözőség/ek) az írói-költői életrajzok vonatkozó tényeit, adatait (Jókai és Petőfi Kecskeméten: mikor, miért járt Kecskeméten a két irodalmi személyiség?), esetleg általánosabb lexikont is megvizsgálni (Magyar Életrajzi Lexikon – Magyar Irodalmi Lexikon és az Új Ma-

Az Ókollégium

gyar Irodalmi Lexikon összevetése).

2. Szépirodalom

Jókai és Petőfi műveinél megkeresni azokat a könyveket, kiadásokat, melyek Kecskeméthez kötődnek (témák, szereplők, motívumok, itt íródtak vagy egyéb vonatkozások), válogatás kiállítás készítéséhez is (tárlókba – Hétköznapok; A tengerszemű hölgy; Mire megvénülünk stb.); Petőfi verseiből: Hírös város ...; Jövendölés; Pálnapkor stb. – néhány területéről.

3. Szakirodalom

– nyelv- és irodalomtudomány/irodalomtörténet: Jókai- és Petőfi-fejezet (korszak) át-olvasása, a kecskeméti évek és vonatkozások kiválogatása (ld.: oldalszámok, fejezet); részek alcímei (néhány adat, műcím, név lejegyzése, szóbeli megfogalmazása a tankönyvi ill. eddigi irodalmi ismereteknek alapján. A magyar irodalom története 1772–1849., könyvek, szerzők Petőfiről és Jókairól, életükről, kecskeméti vonatkozásairól. Válogatás, rövid szóbeli ismertetések, néhány műcím feljegyzése. Fekete Sándor: Petőfi Sándor életrajza I., Fekete S.: Így élt a szabadságharc költője; Bodolay Géza: Petőfi diáktársaságai; Fekete Sándor: Petőfi, a vándorszínész; A. Gerskovics: Petőfi

és a színház; Jankay Éva–Szabóné Fricska Anna: Petőfi Sándor életének és költészetének helyi vonatkozásai; Tóth Sándor: Petőfi és szülei Szabadszálláson stb.);

– földrajz: Jókai és Petőfi emléke/emlékhelye az útikönyvekben Magyarországról és Kecskemétről, kiegészítve a Beszélő tájak és az Irodalmi kirándulások; Magyar irodalmi helynevek A-tól Z-ig című könyvek Kecskemét címszavaival. Tények, adatok, nevek gyűjtése, jegyzetelése: mikor?, hol?, kikkel?, miért? találkoztok, tartózkodott Jókai és Petőfi Kecskeméten, s milyen emlékek kereshetők, láthatók ezekről a tényekről Kecskeméten? Ld.: emléktáblák, szobrok, épületek fotói, szövegei, ábrázolatai (pl.: Ókollégium, Jókai utcai ház emléktáblája, korabeli épületek képei, rajzai, szobrok: Ács Károly, Muraközy János, Gyenes Mihály, Karika János és mások: 1842–44, Pálnapok című vers keletkezésének története, élményhelyszíne stb.);

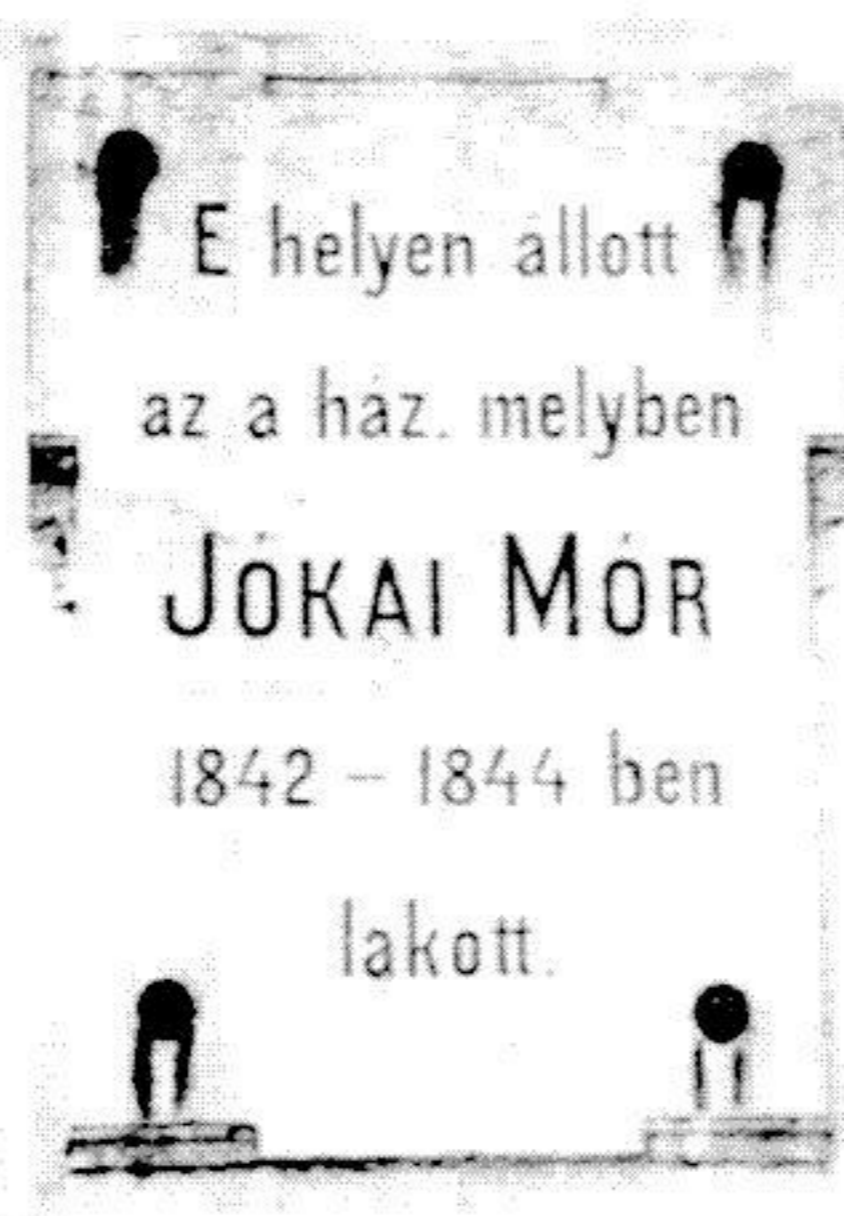
– honismereti és helyismereti, helytörténeti művek: az ún. helyismereti, helytörténeti különgyűjtemény anyagából válogatva a tények, adatok bizonyítására, kiegészítésére – jegyzetekhez és kiállítási anyaghoz. Kecskemét jelesei: életrajzi adatok, Jókai Mór- és Petőfi Sándor-szócikkek és a bennük említett nevek, tények további szócikkekkel való kiegészítése, valamint a szócikkekben említett irodalmak utáni kutatás, ill. bibliográfia-készítéshez adatfelvétel (Kecskeméti életrajzi lexikon). Ld.: előbbi feladat. Célok: Jókai Mór- és Petőfi Sándor-szócikkek előzőbeniekkel való összevetése, esetleges ki-

egészítése; Orosz László: Kecskemét irodalmi öröksége; A reformkor áramában c. fejezete Jókairól és Petőfiről, kecskeméti kortársaikról, barátaikról, írótaikról; Székelyné Kőrösi Ilona: Kecskeméti évszázadok – Fejezetek a város múltjából: A reformkor idején c. fejezete: – Jókai és Petőfi említéséről; dr. Kálmán Lajos: A Kecskemét környéki népdalkincs kistükre, benne Jókai kedves dalának kottája, szövege, helyi vonatkozásai; Lisztes László: Könyvek, könyvrészletek Kecskemétről (válogatott bibliográfia); aprónyomtatványok: régi és mai képeslapok/sorozatok neves kecskeméti épületekről, kecskeméti könyvjelző-sorozat darabjai, melyek a két irodalmi személyiséghez kapcsolhatók: Ókollégium, Nagytemplom, evangélikus templom, református templom) és a kiállítási/tárlói anyag, emlékfal, megállító tábla évfordulóhoz, helyi rendezvényhez: Jókai-konferencia Kecskeméten stb.;

– *katalógusokban (raktári és tárgyszó) tájékozódás* Petőfi és Jókai kecskeméti vonatkozásairól: mennyi és milyen irodalom/könyvek adhatnak anyagot a témához. Válogatás és néhány tételes jegyzék készítése, katalóguscédulák leírásából értelmezés, válogatás, bibliográfiai jegyzék előmunkálatai – ld.: majd a bemutató óra végén bemutatásra és összevetésre, bizonyításra a kecskeméti Jókai-konferenciára készített „Jókai Mór és Kecskemét kapcsolata” című ajánlóbibliográfiáját, az iskolai könyvtár katalógusait;

– *nem hagyományos dokumentumok gyűjteményének átvizsgálása*: a könyvtár hangtárában a lemezek, cd-k, hangka-

zetták és videokazetták átnézése: van-e és mennyi anyagunk a Jókai és Petőfi Kecskeméten témánkhoz. Hangos irodalom Petőfiről és korabeli költőkről szóló anyaga: videós anyag Petőfiről és kortársairól, a korszakokról, pl.: Petőfi percei; Átváltozások; Irodalmi barangolások; Szülőföldem szép határa, III. kazetta: Szülőföldemen (Bács-Kiskun megye irodalmi képe Katona József, Petőfi stb. műveivel, emlékeivel, múzeumaival); Jókai Mór: Sárga rózsa című videokazetták anyagai;

Jókai Mór 1851-ben

– *újabb vagy legújabb információhordozók és -tárolók felhasználása* az iskolai könyvtárban a témához illeszkező/illeszthető kiegészítő tájékozódáshoz: interneten megnézni, vagyis „szétnézni a világhálón”, mit mond ma, itt és most Petőfiről vagy/és Jókairól, a magyar irodalomról, Kecskemétről? Kiegészítő információk gyűjtése, tájékozódás, s a tapasztalatról jegy-

zetkészítés a szóbeli kiegészítéshez, beszámolóhoz. Az iskolai könyvtár számítógép- és internethozzáférési lehetősége a gyakorlatban;

– *kiállítás/tárolók anyagának válogatása, összeállítása* a Jókai és Petőfi Kecskeméten témához. A *kiállítási anyag* helyének előkészítése, eszközök beszerzése, kiválogatása, kiállítandó anyagok összegyűjtése más csoportok munkájából, Petőfi és Jókai műveiből, a róluk szóló könyvekből és ún. *megállító tábla készítése*: fotók, régi képeslapok, könyvjelző-sorozat darabjai, valamint a Kecskeméten írt Petőfi-versek fénymásolt példányai segítségével az iskola I. emeleti, könyvtár előtti részén, folyosóján.

Az egyéni és csoportos *feladatok elvégzése* (30–45 perces időtartam) után következett a *tanulók beszámolója*, összefoglalása, szemléltetése, a „*mire jutottunk/jutottam*” élményének *megfogalmazása*, bizonyítása, valamint az érintkezési pontok felismerése, tudatosítása. Túlzás nélkül állíthatom: a tevékeny munka, az alkotás, a szellemi és műveltségbeli gazdagodás folyamatának élménye az a *sikerélmény*, melyhez az iskolai könyvtár/ak jó alapot szolgáltat(hat)nak. A bemutató órát az érdeklődő tanárkollégákkal való további eszmecsere, szakmai beszélgetés követte.

Úgy érzem, a diákokkal való közös munka után köszönhetem, hogy bemutató óránkon az évek óta épített iskolai könyvtárunk „*megkérdezett könyvei*” valóban válaszoltak, választ adtak témánk és feladataink kérdéseire, „*felfedezték*” és „*megvilágították*” azokat, ahogy céljainkhoz a könyvek egyik „*himnuszá*”-ból is idéztem írásom elején.

(e)SZ(e)M(e)SZ(em) a zúzáját!

Tapasztalataim az iskolai könyvtárak gyűjtőköri és működési szabályzatairól

SÁRÁNÉ LUKÁTSY SAROLTA

Az 16/1998. (IV. 18.) MKM rendelet jelentősen módosította a 11/1994. (VI. 8.) MKM alaprendeletet. A módosított rendelet több pontban foglalkozik az iskolai könyvtárak működésével, céljával, feladataival, s többek között előírja, hogy a könyvtár gyűjtőköri szabályzatát szakértővel kell véleményeztetni.

Helyzetkép

A tíz év alatt bekövetkezett változások is indokolják ezt a követelményt: ez idő alatt születtek meg a helyi pedagógiai programok, váltak hangsúlyossá a NAT-ban megfogalmazott könyvtárhasználati ismeretek, de az iskolák életében is jellemző a szerkezet-, illetve profilváltás. A mai társadalmi-gazdasági viszonyok közt nem lehet a régi módon (porosz? szocialista? kézivezér-lésű? – kinek mi tetszik) tanítani. Az iskolák – különösen a nagyvárosokban – kénytelenek vonzó programokat kínálni, hogy a versenyhelyzetben talpon maradjanak, e programokhoz hatékony pedagógiai módszerekre, új, korszerű ismeretekre, eszközökre van szükségük. Mindezekhez az iskolai könyvtár szolgáltatja a megfelelő dokumentumokat, s ha végiggondoljuk az információrobbanás következményeit, figyelembe vesszük a legújabb av-dokumentumok széles skáláját, a számítógépes adatbázisok terjedését, az interneten elérhető információs lehetőségeket, akkor érzékelhetővé válik az iskolai könyvtárak újfajta feladatköre, a könyvtárak szerepének felértékelődése.

Csak hogy: az iskolai könyvtárak többségét évtizedeken keresztül nem szakképzett könyvtárosok kezelték (most ne térjünk ki ennek okaira), s ez a tény bizony rányomta bélyegét a szerzeményezésre, az állományalakításra. Így alakultak ki a súlyos hiányokat (pl. kézikönyvek) mutató, esetlegesen – és nem tudatosan – beszerzett és egyáltalán nem a könyvtár feladataihoz illeszkedő gyűjtemények, sok felesleg

ballasztanyaggal (pl. útleírások, felnőtt szépirodalom, krimi stb.). Mondanom sem kell, hogy mindez többnyire egyáltalán nem volt szakszerűen feltárva, és a pénzügyi lehetőségek sem voltak mindig biztosítva (hogy finoman fogalmazzak!) a folyamatos, tervszerű állományalakításhoz. Hozzá kell tennem, hogy az iskolák többségében az igazgató sem tartotta fontosnak az iskolai könyvtár szakszerű működtetését, így a rendelet előírása (tudniillik a gyűjtőköri szabályzat véleményezése) teljesen váratlanul és készületlenül érte őket, tanácstalanok voltak ezen a téren (nem is mindig értették, mit jelent a gyűjtőköri leírás).

Korábbi tapasztalataim (megyei iskolai hálózati könyvtárvezetőként) és a mostani szakértői véleményezés alapján festettem az előbbi sötét helyzetképet, és attól tartok, hogy nemcsak Csongrád megyére érvényesek ezek a gondok. Összesen 27 intézményi működési és gyűjtőköri szabályzatának véleményezésére kértek föl 1999 folyamán, ezek többsége (22) szegedi, és csak három felkérés érkezett a megyén kívülről. Az intézmények nagyobb része (21) általános iskola volt, 3 középiskola, 2 kollégium és egy ÁMK csatlakozott a körhöz.

Szabályzat vagy másolás?

Az iskolák többsége gyorsan beszerzett egy szabályzatomintát, többnyire a Fővárosi Pedagógiai Intézet 1992-ben közreadott módszertani útmutatóját, de néhány iskolában a MODINFO Kft. 1998-ban megjelent, mintegy 60 oldalas anyagát vették alapul, melynek szerzője szerényen elhallgatja a nevét (jobb is!). Ez még nem lehetett volna baj, ha nem veszik át szolgálai a szöveget, a kifejezéseket, mert így teljesen jellegtelen, minden egyéni vonást nélkülöző, inkább a direktívák szintjén fogalmazó szabályzatok születtek. Különösen vonatkozik ez a MODINFO Kft.

mintaszabályzatából dolgozókra, ugyanis ebben jónéhány szakmai hiba is található. Nem akarom itt részleteiben elemezni ezt a szabályzatot, csak néhány szarvashibát emelek ki:

- az 5. oldalon az 1.9. pontban ezt a kitételel találjuk: „Az iskolai könyvtár dokumentumainak számát ... darabban határozom meg.” Nos, akkor búcsút mondhatunk az élő, tervszerűen fejlesztett, gyarapodó és csökkenő könyvtár eszményképének, ha egy több évre, évtizedre szóló dokumentumban előre meghatározzák az állomány nagyságát;
- a 7. oldalon a 3.2. pontban a következő szerepel: „... a könyvtárállomány leltározását az intézmény Leltározási Szabályzatának megfelelő időben és módon ... végzi”, mintha a 3/1975. KM-PM rendelet nem is volna érvényben. Azt is jól tudjuk, hogy az egyéb vagyontárgyak leltározására más szabályok vonatkoznak, mint a könyvekre;
- a 25–26. oldalon a Nyilvántartásba vétel c. fejezetnél a következőket olvashatjuk: „A nyilvántartás az összesített leltárkönyvben történik, mely egyben pénzügyi okmány is, az időszakos leltár egyik dokumentuma... broszúrák esetében címleltárkönyvet kell vezetni”. Jól tudjuk, hogy az összesített (brosúra-)leltárkönyv elsősorban a nagy példányszámú (pl. tartós) tankönyvek regisztrálására szolgál, ezt nem szabad összekeverni a címleltárkönyvvel, amely valóban pénzügyi okmány, míg a broszúra-leltárkönyv nem az.

Akik az említett mintaszabályzat alapján dolgoztak, sok fölösleges és oda nem illő ballasztal terheltek meg anyagukat. Ezeket a helyszíni szemlék alkalmával megbeszéltük, korigáltuk,

hogy hosszabb távra alkalmas dokumentum szülessen.

A többségnél hiányzott az iskola egyéni arculatának, szociokulturális mikrokozmoszának meghatározása, pedig az iskola pedagógiai programja, profilja is az előbbiek függvénye. Ennek megfelelően kellett volna körvonalazni a fő- és mellékgyűjtőkört, azaz az oktatott tantárgyaknak megfelelő dokumentumokat, illetve a különböző szakkörök, fakultációk, preferált nevelési és oktatási területek szükségleteihez mért anyagokat. Ezeket a tényezőket többnyire azért ismertetem, mert a szegedi iskolák a helyi lapban a beiskolázás szempontjainak megfelelően gondosan felsorolták egyéni vonzerejüket, csak mindezt elfelejtették írásba foglalni a gyűjtőköri felsorolás indokaként.

Típushibák a működési szabályzatban

A túl általános megfogalmazásokból következően inkább csak a könyvtári szakirodalom kívánalmait rögzítették és nem a valós helyzetet vagy az elérni kívánt szintet. Ennek megfelelően általában nem derült ki, milyen nyilvántartásokat vezetnek a forgalomról, a broszúrákról, a folyóiratokról, nem lehetett nyomon követni, hogyan tagolják az állományt a valóságban, milyen katalógusok épülnek az állományról és milyen (helyi) elvek szerint. Arra sem kaptunk választ, hogyan rendezik az olvasók az elveszett vagy megrongált könyvek ellenértékét, sor kerül-e (és milyen módon) a még használható könyvek házi kisjavítására, kinél található a könyvtár kulcsa stb. Így kerültek be a szabályzatba ilyen megfogalmazások:

„A könyvtár állományáról folyamatosan *kell* építeni a következő katalógusokat...” Ezután felsorolták az összes lehetséges katalógusfajtát, de ebből nem derült ki, hogy ők ténylegesen melyiket vezetik.

„Az állományt áttekinthetően, világosan, raktári rendben *kell* tagolni...” Itt is egy teljeskörű felsorolás következik, amiből nem tudjuk meg a valóságos raktári rendet.

„Ha a könyvtárhelyiséghez másnak is van kulcsa, a felelősség megoszlik...” Konkrétan meg kellett volna nevezni a felelősséget vállaló személy(ek)nevét.

Általában nagyon kevés nyitvatartási időt jelöltek meg (heti 5 óra) a könyvtár működéséhez – sajnos, ez a valóság! – és ezt az 5 órát beszámították ugyan a kötelező óraszámába, de nem értették, hogy ehhez még ugyanannyi időt kellene fordítani a belső munkákra is.

Több iskolánál kimaradt a leltárbélyegző lenyomata, vagy kiderült, hogy nincs is ilyen, helyette az iskola körbélyegzőjét nyomják bele a könyvekbe is.

Rendszeresen kimaradtak a gyűjtőkör felsorolásából a tartós tankönyvek, munkafüzetek megemlítése, illetve ezek kezelésének módja, az egyéni (vagy inkább csoportos) spontán érdeklődés kielégítésének megoldási lehetőségei, sokszor még a helyismerethez, helytörténethez, a névadóhoz kapcsolódó irodalom körvonalazása is. Előfordult, hogy a gyűjtés mélységét (egy-egy terület választékából mindent vagy csak válogatva gyűjtünk) összekeverték a példányszámmal, a munkáltató oktatáshoz szükséges kézikönyveknél pedig alulbecsülték a példányszámot.

Ugyancsak sok helyen hiányzott az állományapasztás megjelölése, illetve ennek helyi, a rendeltől esetleg eltérő mozzanatai, és örültem volna, ha az állománygyarapításra fordítandó összeget legalább százalékosan betervezték volna.

A gyűjtőköri leírást – miután főként általános iskolai könyvtárakról van szó –, általában a nagyobb állományegységek szerint tagolták, csak néhány esetben, főleg középiskoláknál jelent meg az ETO szerinti bontás. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a könyveken szerepeltek volna a raktári jelek vagy a polcokon a nagyobb eligazító feliratok. Bizony, az iskolák többségében csak hozzávetőleges raktári rendet találtam, és csak néhány helyen kezdtek fölvenni az állományt a számítógépre. (Viszont ez a tény sem szerepelt a működési szabályzatban.) Az otthonosság követelménye, az olvasási kedv föllendítése sem várható el, hiszen a szegedi iskoláknak alig felében van önálló helyiségben a könyvtár.

Tanulságok

Még mindig nehéz megértetni a fenntartókkal az iskolai könyvtár fontosságát, de talán ez a rendelet kissé ráirányította erre a figyelmet. Arra mindenestre jó volt az iskolák meglátogatása, hogy néhány alapvető kívánalmat tisztázzak, néhány módszertani-olvasáspedagógiai tapasztalatot átadjak akár a kollégáknak, akár az igazgatónak. Talán azt is sikerült elérni, hogy a jövőben tudatosabban vezessék, működtessék a könyvtárat, hogy jobban megismerjék a könyvtár megújuló szerepkörét, és érzékeljék, hogy a könyvtár gyűjtőköre az iskola pedagógiai programjának dokumentumokban kifejezett lenyomata, és csak a gondos és tudatos szerzeményezés segíti ennek megvalósítását.

A szerkesztőség közleménye

Tájékoztatjuk szerzőinket, olvasóinkat, hogy az Iskolakönyvtáros számára elsősorban az alábbi témakörökben várunk (ha lehetséges, fotókkal stb.) illusztrált kéziratokat:

- az iskolai könyvtár működése, fejlesztési tervei,
- tanórák a könyvtárban,
- egyéb tevékenységek a könyvtárban (szakkör, tanulmányi verseny, diák kutatómunka stb.),
- pedagógus családi (magán)könyvtárak,
- könyvtárelméleti tanulmányok,
- iskolakönyvtáros portrék,
- diákok segítőmunkája a könyvtárban,
- a tanulók könyvolvasási szokásai.

Természetesen, más, a folyóirat profiljába tartozó írásokat is szívesen fogadunk.

Könyv a 18. századi Bod Péterről

A Bod Péter írásából, írásairól című kötet négy fő részből áll:

- I. Magyar Athenas
- II. Szent Hilárius
- III. Bod Péter egyházi jellegű művei
- IV. Írások Bod Péter életéről, gondolatairól, konferenciákról

Míg az első részben elsődlegesen Bod írásából olvashatunk válogatást, a negyedik rész gondolatai az ezredfordulón fogalmazódtak.

Többek szerint ez a könyv hiányt pótol. A matematikus igazgatóhelyettes, *Opor Mária* véleménye szerint hiánypótló annak, aki odafigyel más emberre, aki olyan írást keres, amiben saját gondolatát is megtalálja, ami felkelti érdeklődését a 200...300 éve is felvetődött, maihoz hasonló kérdések iránt.

A magyar–latin–könyvtár szakos *Apai Erzsébet* is egy fehér folt eltűnésében látja a könyv kiadásának jelentőségét. A fiatalok figyelmét fel lehet hívni olyan emberre, akinek a művei közül összesen két válogatás jelent meg a huszadik században. A tanárnő szerint jó lesz a könyv a fiatalok részére, mert a különböző helyekről válogatott részletek, idézetek hasonlításai alapul szolgálhatnak a 18. és 20. századi nyelvezet elemzéséhez. Irodalmi jelentőségét bemu-

tatva a kétezres években az eddiginél ismeretlenebbé válhat *Bod Péter*, aki tudatosan törekedett a magyar tudósok, említésre méltó emberek megismertetésére, mind több mű magyar nyelvű megjelenítésére. Egyházi művei, irodalmi tevékenysége, világos stílusa, magyarságtudata egyaránt jelentősnek bizonyulnak napjainkban is.

A kötet előszavában *Monok István* mindnyájunk számára fontos gondolatot fogalmaz meg: „... a történelem ismerete nem a múltba nézés passzívává tevő cselekedete, hanem a hagyomány megismerése, tisztelése, és a tovább hagyományozás lehetősége.” Szívesen fogadta a könyvet a tanszékvezető *Kollár Éva* tanárnő is. Mint levelében írta: „Őszintén szólva igen tájékozatlan vagyok abban a gazdag történelmi, kulturális témában, amelyre ez a könyv hivatkozik. Elcsodálkoztam és boldog vagyok, hogy legalább messziről csodálhatom elődjeink kitartását, okosságát, felelősségtudatát és láthatom kortársaim és a fiatalok értékes munkáját. Ma legalább annyira időszerű a könyv jelmondata, mint Bod Péter korában. Jó szívvel fogom ajánlani mindenkinek, aki méltó a nemes gondolatokra és akinek feladata, hogy figyelembe vegye, terjessze azokat.”

Magam ma is bízom abban, amit az előszóban fogalmaztam meg: Talán egy irodalmi szakkörön vagy a könyvtárhasználati gyakorlaton a mai irodalmi lexikonok összehasonlításakor megnézik az Athenasból kiválasztott neveket is. Remélem, hogy egy nyelvtanórán majd valaki elemzi az egymással szembeni oldalakon levő 18. és 20. században megjelent *Hilárius-szöveget*. Egyszer talán egy történész ismerteti a 3. rész soraiból a történelem megismerésének értelmét. Az egyházi írásokkal ismerkedő egyetemisták tovább kutatják majd *Bod* vasárnapi beszédeit, ismerkednek sírverseivel, leveleivel.

Igényes értelmiségiek, a *Bod Péter* könyvtárhasználati versenyen induló mai fiatalok olvassák a 4. részben a 20. század végi írásokat, s eljönnek majd a *Bod Péter Társaság* ünnepi ülésére 2002 február végén az Országos Széchényi Könyvtár nagyertermébe. Ott együtt ünnepelünk azokkal, akik megjárják az erdélyi utat *Csernátontól Olthévizen át Magyarigenig*, a könyv végén látható térkép szerint.

Hiszem, hogy a *Bod Péter* nevét viselő intézmények az Irodalomtudományi Intézet

kutatóival együtt keresik-kutatják tovább a 18. századi tudós kiadatlan írásait, mert munkásságát, életét megismerve és értékelve készülhetünk méltón 2012-re, *Bod Péter* születésének 300. évfordulójára.”

(Püski Kiadó Kft. Bp., 2000.)

Ugrin Gáborné

Magyar irodalom Szlovákiában

Tankönyveinkben még napjainkban is nagyon kevés a határon túli közelmúltbeli és a mai magyar irodalommal foglalkozó tananyag. Úgy tűnik, tankönyvszerzőink túlságosan is a mai határok közöttiek, illetve a tradicionálisan „bevettek” köréből állítják össze munkájukat. Részben ennek oka lehet az is, hogy hiányoznak azok a monografikus jellegű elemző művek, amelyek eligazítást adhatnak a határainkon túli irodalom szereplőiről, műveikről, azokról a társadalmi fogadtatásokról, amelyek kijelölik helyüket, szerepüket az irodalomtörténeti palettán.

Ennek megváltoztatásához nyújt segítséget *Szeberényi Zoltán* műve, amely a szlovákiai magyar szépírók bemutatását vállalta fel. Az első kötetet az 1945 és 1999 közötti években már-még működött szerzők portréit vázolja fel életútjuk, műveik bemutatásával. A szerző a bevezetőben így ajánlja e munkáját: „... az olvasók legszélesebb rétegeinek a figyelmébe ajánljuk munkánkat, amely a tájékozódást leginkább megkönnyítő módszerre, a korszakonkénti csoportosított portrékra épül.” Az életművek bemutatásában a szerző minősítésének információ értéke jelenti azt a többletet, amely eligazítást adhat az olvasóknak.

A szerző öt korszakra osztotta az irodalmi élet alakulásának folyamatát: A „hontalanság” éveinek irodalma (1945–1948), Az újraszerveződés és kibontakozás éveinek irodalma (1948–1958), A megújulás és felfejlődés éveinek irodalma (1958–1968), Az ún. „konszolidáció” éveinek irodalma (1968–1989), Irodalmunk a rendszerváltás után (1989–1999). E kötetben az 1968-ig tartó időszakokról szóló tanulmányok és az ezekben a periódusokban élt, működött szerzők portréi olvashatók, több, mint ötven irodalmárról. Közülük néhány nevesebb, ismertebb szerző: *Fábry Zoltán*, *Egri Viktor*, *Rácz Olivér*, *Ordódy Katalin*, *Dénes György*, *Veres János*, *Fónod Zoltán*, *Osz-*

vald Árpád, Cselényi László, Nagy Lajos, Tózsér Árpád, Koncsol László, Gál Sándor, Ardamica Ferenc. A könyvet a felhasznált és az ajánlott irodalom bibliográfiája zárja.

A kötetet irodalomtanároknak, középiskolai diákoknak, főiskolai és egyetemi irodalomszakos hallgatóknak ajánljuk, de érdeklődéssel forgathatják mindazok, akik tájékozódni szeretnének szépirodalmunk határokon túli értékeiről.

(Szeberényi Zoltán: Magyar irodalom Szlovákiában 1945–1999 I. Bratislava, AB-ART Kiadó, 2000. 287 p.)

EBM

Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen

■ A Debreceni Egyetem Kossuth Kiadójának Csokonai Universitas Könyvtársorozatában számos kiemelkedő jelentőségű irodalomtudományos mű jelent meg. Első kötetként a *Csokonai az újrakezdés költője* című jelent meg még 1993-ban, s 2000-ben már a 18-adikat adták közre.

E legutóbbi számos tanulmányban mutatja be a nemzetiségi irodalom helyzetét, alakulásának szerteágazó folyamatát, történéseit. Századunkban a nemzeti irodalom szétagolódása, szétagoltsága miatt különös figyelmet kell fordítani azokra, amelyek összekötő kapocsként egyesíthetik a magyar irodalomról történő gondolkodás-módunkat. Ilyenek a közös történelmi hagyomány, kultúránk, s ez utóbbin belül anyanyelvünk. Jelentős tényként fogalmazhatjuk meg, hogy az utóbbi évtizedben felerősödött egységtudat, a szétagoltság állapotában lévő térségek irodalmának (szerzőknek, műveiknek) a korábbiaknál jobb hazai megismertetése segíthetik a tényleges értékek elfogadtatását, integrálásukat az egységes nemzeti irodalomtörténetbe. „... Irodalmunkat olyan mozaik irodalomnak tekinthetjük, amelyik önálló részekből áll, de ezek a részek együtt alkotják az egészet, s az egész csak az összes rész egysége révén teljes. Azonos anyagok, azonos minőség-lehetőségek és különféle színek egysége alkotja nemzeti irodalmunkat” – írja a szerkesztő, Görömbei András.

A kötet kisebbségi magyar irodalmunk századvégi állapotát tekinti át tanulmányok, műelemzések, pályaképek bemutatásával. A bevezető tanulmány, amely ennek jegyében

íródott, olyan fogalmak kapcsolódásait járja körül, mint globalizáció–otthonvilág–anyanyelv–irodalom, történelem–kisebbségi sors, egység és sokféleség, kisebbségi ideológiák–kisebbségi irodalmak, létértelmezés–kisebbségi létdokumentáció.

Szirák Péter A regionalitás és a posztmodern kánon a XX. századi magyar irodalomban címmel írt terjedelmes elemzést. A további rövidebb-hosszabb elemzésnek, pályaképek (közel harminc) négy fejezetben tartalmazzák a kisebbségi magyarság irodalmának bemutatását, többek között olyan szerzők munkásságának felsorolásával, mint *Sütő András, Kányádi Sándor, Király László, Markó Béla, Gion Nándor, Domonkos István, Tózsér Árpád, Fodor Géza, Balla D. Károly*. A tanulmányokban történő tájékozódást névmutató segíti.

A kötetet irodalomtanároknak és a szépirodalommal elmélyültebben foglalkozó középiskolás diákjainak ajánljuk.

Görömbei András szerk.: Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 2000. 560 p.)

EBM

Petőfi a Felvidéken

■ Könyvtárnyi azok a kötetek, amelyek a költőről jelentek meg, s még mindig lehet újat mondani róla. Ezt bizonyítja *Magyar Zoltán*, nemzeti művelődéstörténetünk kutatója és számos könyv szerzője. (Többek között írt *Szent Istvánról, Szent Lászlóról, Báthori Endréről és Koppányról* is.) Ez a műve a költő életének arról az alig több, mint egy esztendőre kitévő idejéről szól, amelyet 1838 és 1848 között a mai Szlovákia, illetve a történelmi Felvidék területén töltött el. A számos dokumentum felhasználásával megírt könyvet az is hitelesíti, hogy a szerző személyesen is bejárta azokat a helyszíneket, amelyek a költőhöz kötődnek.

E kötet teszi teljessé *Petőfinek* a mai határokon kívüli tanulmányok, utazásainak, barangolásainak és hadviselésének könyv formában történő bemutatását *Illyés Gyula, Fekete Sándor, Dávid Gyula, Mikós Sándor* és mások feldolgozásai után. Ezek közül a szerző számára nemesak ihletésül, hanem mintaként is szolgált a két utóbbi szerző *Petőfi Erdélyben* című munkája. Magyar Zoltán kötetében 1838 szeptemberétől, amikor *Petőfi* átlépte a selmecbányai evangélikus

líceum küszöbét, 1847 nyaráig, a hegyaljai és kárpátaljai kirándulásig vezeti végig az olvasót a költő útjain.

Benne olyan városok szerepelnek helyszíntül, mint Bártfa, Késmárk, Lőcse, Eperjes, a már említett Selmecebánya, Losonc, Széphalom, Pozsony, (a szlovákiai) Komárom, Ungvár, Munkács, s a hazai „felvidékiek” közül például Sátoraljaújhely, Miskolc, Sárospatak, Balassagyarmat és mások.

A *Petőfivel* kapcsolatos események, a városok, tájak leírása során megismerkedhetünk ezek történelmi hátterével is. Az idézett vers- és prózaszövegek, valamint a nagy számú ábraanyag szinte kézzel fogható közelségbe hozzák a múltat, s részesei lehetünk a költő élete itt töltött napjainak, hónapjainak. Közöttük ott vannak „... a selmeci fél év, az élettől kapott első pofonok, a lobot kapó költői tehetség – és az első irodalmi elismerések, a számos pozsonyi időzés a maguk ágrólszakadt hitelével, megannyi régi és új baráttal, vagy éppen Komárom – nyaranta Jókaiéknál. És persze, a kisebb diadalmeneteknek is beillő, nagylélegzetű tavaszi–nyári eleji utazás '45-ben, majd két év múltán újabb néhány melegen emberi kitérő – immáron Erdőd. Koltó távlatában” – írja a szerző az Előszóban.

A kötet anyaga tanítási órákon, szakkörön, vetélkedőkön, tanulmányi versenyeken egyaránt hasznosítható. S minden bizonynyal ahhoz is hozzájárul, hogy diákjainkkal megismertessük a Felvidék nagyon szép tájait és népeinek történelmét.

(Magyar Zoltán: *Petőfi a Felvidéken*. Dunaszerdahely, Lilium Aurum Kiadó, 2000. 175 p. II. kiadás.)

T. J.

Kutatás és közlés a természettudományokban

■ Több formája, tere is van a tudományos kommunikációnak a szakirodalmon kívül, például a tankönyvek, kézikönyvek, monográfiák, tv- és rádióműsorok. Tudományosak, mert a valóság megismerésének egy-egy módját képezik, bevezetnek a tudományos gondolkodás folyamatába.

Az 1999-ben megjelent kötet szerkesztője *Koltay Tibor* nyelvész, könyvtáros. A szerzők, a négytagú team a kötet elkészítéskor *Samuel Johson* (1709–1784) író azon

gondolatából indult ki, hogy „Kétféle ismeret van: magunk rendelkezünk a szükséges információval, vagy tudjuk, hogy az hol lelhető fel.”

A mű a tudományos területekkel foglalkozó felnőtteken kívül szól a „tudományos diákköri munkát folytató hallgatóknak, a kutatással aktív módon kapcsolatban nem álló, de a tudomány művelése iránt érdeklődő olvasó”-nak.

Az érintett témakörök: Mi a tudomány? – Hogy zajlik a tudományos kommunikáció? – Hol kutassunk? – Tudományetikai kérdések – Informálódási lehetőségek a hazai és nemzetközi hálózatokon – A tudományos közlés: ábrák, rajzok, grafikonok.

A kötet átfogó jelleggel tárgyalja az alkalmazható kutatás és közlés módszertanát. Tapintatos és célra irányuló stílust követ, eltekint a komolyabb előismeret feltételétől. Ezen felül részletes gyakorlati útmutatót is nyújt. Ez a kutatómódszertant követően kiterjed a publikálásra. Hangsúlyozza, hogy egyik sem mentes a szakirodalom és a könyvtár használatától.

Jelentős segítséget nyújt a kiadvány a könyvtár magasabb szintű használatához, hiszen napjainkban szükségszerűnek tekintethetjük a különböző katalógusok (cédula-, online-, központi) és az osztályozási rendszerek (tezaurusz, kulcsszavas indexelés), online és cd-rom, bibliográfiai adatbázisok használatát, az internet informálódási lehetőségét.

Megismertet a könyv az informális kommunikáció szempontjából olyan jelentős területekkel, mint a hálózati illetlen, a vita-fórumok etikettje, az elektronikus levelezés, levelezőrendszerek. Foglalkozik a tudomány gyakorlati használatával. Kiemeli a tudományos közlésben való jártasság jelentőségét: írásos anyagok (handouts), előadások, plakátok...

Mivel a szerzők olvasmányélményeiket, tapasztalataikat osztják meg az olvasóval, könnyűszerrel mutatnak rá a tudományos ismeretek befogadásának nélkülözhetetlenségére. Bemutatják, hogy az ezirányú fázis miként nyeri el értelmét. A magabiztos hozzáállás elvezet a felfedezés, a megismerés örömehez. Fokozza a motivációt, egyesíti azt a munkakedvvel, szorgalommal, kitartással. Mindezek igazolják, hogy hasznos lehet a kiadvány a pedagógusok munkájában, és azoknak a tanulóknak, hall-

gatóknak is, akik jártasságot, gyakorlatot kívánnak szerezni ezen a területen.

(Csermely Péter–Gergely Pál–Koltay Tibor–Tóth János: Kutatás és közlés a természettudományokban. Osiris Kiadó, Bp. 1999. 318 p.)

Horváth Elvira

Könyvtárosok kézikönyve 1.

■ „A sokarcú iskolázás mellett a tudás alapú társadalom megkülönböztetett intézménye lesz a tudásgazdálkodó, ismeretgazdálkodó könyvtár” – olvasható a kötet előszavában, mintegy indokolva a könyvtártudomány mintegy két évszázados létének jövőbeli szerepét. Emellett az utóbbi évtizedekben, s főképpen az elmúlt években végbement könyvtártudományi és könyvtárműködtetési gyakorlat is indokolta, hogy olyan új kézikönyv segítse a könyvtárosokat (és valamennyi pedagógust!), amelyben szintézisben szerepelnek azok az ismeretek, amelyek a szolgáltatások minőségi megújulásához adnak fogószót.

Az, hogy négy évtized után ismét megjelent egy, a könyvtárosokat segítő kézikönyv, azt is jelzi, hogy nemcsak a megváltozott társadalmi körülmények, a szolgáltatásokat igénybe vevő olvasók (diákok és

felnőttek) másabb, igényesebb információszükségletei miatt kell megváltoznia a könyvtári munkának, hanem amiatt is, hogy a könyvtár egyre több ember tanulásában, munkakörének ellátásában lesz elengedhetetlen partner.

A kötet első fejezete (amelynek Horváth Tibor a szerzője), a könyvtártudomány és az információtudomány alapjait tárgyalja. Ebben olvasható a könyvtártudomány, a dokumentáció és az információtudomány mibenlétéről, a tudományrendszerekről, a szöveg és az információ tartalmi kifejtéséről. A második fejezetet Bibliometria címmel Marton János írta. A bibliometria – más, korábbi diszciplínák analógiájára – a hetvenes években indult el a tudományválas felé. Bár tartalmi vonatkozásai még nem teljesen tisztázottak, elméleti és gyakorlati szükségességei révén egyre nagyobb szerepet kap a könyvtártudományban. E fejezet nagyon hasznos része az, amely a tudományos információ típusait ismerteti, s ugyanennyire hasznos a Bibliometria és tudományos tájékozódás című alfejezet.

Tószegi Zsuzsanna a szerzője a harmadik fejezetnek. (Dokumentumok, információhordozók.) A történeti előzményeket bemutató rész után a dokumentumtipológiával (benne a dokumentum modern értelmezésű fogalmával), majd a dokumentumtípusokkal foglalkozik. Figyelemre méltó „bővítőmenny” a hipertext és a multimédia ismertetése.

A három elméleti jellegű fejezet után a könyvtári gyakorlattal a negyedik fejezet (Ferenczy Endréné: A könyvtári gyűjtemény) foglalkozik. Ebben olvashatunk az állományalakítás stratégiájáról, a gyűjtőkör értelmezéséről, az állománygyarapítás módjairól, munkafolyamatairól, az állományapasztásról és a gyűjtemény rendezéséről. Mindegyik fejezet végén irodalomjegyzék található.

A kötetet nemcsak az iskolák könyvtárosainak ajánljuk tanulmányozásra, hanem valamennyi tanítónőnek, tanárnak is, mert a könyvtárhasználat elméleti ismereteivel történő megismerkedés háttérül szolgálhat önmagunk publikációs, szakirodalominformációs tevékenységéhez, valamint diákjaik könyvtárhasználati gyakorlatának segítéséhez.

(Horváth Tibor, Papp István szerk.: Könyvtárosok kézikönyve. Osiris Kiadó, Bp., 1999. 286 p. – Osiris kézikönyvek.)

CSBGY

A NODUS KIADÓ MEGJELENTETTE

Szántó Zoltán:

Csak görbüljön!? Hogyan vizsgáljunk?

című könyvét

A szerző közel húszéves tanári és vizsgáztatási tapasztalatai alapján mutatja be a vizsgákra történő felkészülés és a sikeres vizsga módszertani alapjait. Könyvében célul tűzte ki, hogy a vizsgára készülő ne elkerülhetetlen akadályként lássa maga előtt a vizsgáit, hanem higgyen abban, hogy éppen ezek az akadályok lendítik előre a saját maga által választott úton.

A könyvhöz **dr. Benedek András**, az Oktatási Minisztérium helyettes államtitkára írt előszót.

A könyv **580 Ft-os** áron megrendelhető a **NODUS Kiadónál** 8201 Veszprém, Pf. 201 postacímen vagy a 88/421-080-as telefaxon.

Azoknak az iskoláknak, akik nagyobb tanulói létszámra rendelnek könyvet, kedvezményt biztosítunk, erről a 88/423-244-es telefonon adunk felvilágosítást.

NÉMET NYELVŰ OKTATÁST SEGÍTŐ ÚJSÁGOK

minden korosztálynak

MINI SPATZENPOST , a német nyelvvel ismerkedő kisiskolások számára	105 Ft/példány
SPATZENPOST , szintén kisiskolásoknak, akik már 1-2 éve tanulják a nyelvet	118 Ft/példány
KLEINES VOLK , a 9-12 éves korosztály részére	142 Ft/példány
JÖ , 12-15 éves korosztály számára, akik már 4-6 éve tanulják a nyelvet	168 Ft/példány
TOPIC , 14-18 éves, a nyelvet már beszélő diákok számára	168 Ft/példány

A német nyelvtanárok részére minden újsághoz ingyenes tanári segédletet, és a megrendeléstől függően ingyenes példányokat biztosítunk.

2001 januártól-júniusig terjedő időszakra fogadunk el előfizetéseket az alábbi címen:

NODUS KLADÓ, 8200 Veszprém, Bartók Béla út 12. Telefon: 88/421-080